

Resocializace vězňů v České Republice

Bc. David Karl

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. David Karl**
Osobní číslo: **H150073**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Resocializace vězňů v České republice**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek v oblasti socializace, resocializace, probace a vězeňství.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení dat včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANDERSEN, Margaret L. a Howard Francis TAYLOR. Sociology. ISBN 978-0-495-00742-5.

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8.

DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. Zákon o mediaci. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-458-2.

HOLÁ, Lenka. Mediace a možnosti využití v praxi. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4109-3.

MALÁ, Drahomíra. Vězeňství po česku II., aneb, Jak to Kula ve vězeňství koulí. Blansko: Duha Press, 2009. ISBN 978-80-87061-36-7.

VETEŠKA, Jaroslav. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **22. listopadu 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24. 2. 2017

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce na téma „Resocializace vězňů v České republice“ se zabývá problematikou socializace a resocializace odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody. Trest odnětí svobody prošel od jeho prvního využití až po současnost změnou v jeho vnímání. Na počátku byl trest vnímán jako forma odplaty. Poté měl trest sloužit jako nástroj pro nápravu člověka. Náprava neboli resocializace je hlavním tématem první části práce. Druhá část obsahuje dotazníkový průzkum, jehož cílem je zjistit vztah mezi recidivou a vybranými faktory.

Klíčová slova: etopedie, mediace, probace, penitenciární pedagogika, postpenitenciární péče, socializace, resocializace.

ABSTRACT

Thesis with the subject "Resocialization of prisoners in the Czech Republic" deals with socialization and resocialization of prisoners convicted to imprisonment. Imprisonment passed since its first use to the present through change in his perception. At the beginning it was perceived as a form of retaliation. After that the imprisonment intended as a tool for correcting man. Remedy or re-socialization is the main theme of the first part of this thesis. The second part of this thesis contains a questionnaire survey aimed to investigate the relationship between relapse and selected factors.

Keywords: ethopedic, mediation, probation, penitentiary education, after-care, socialization, resocialization.

Děkuji panu docentovi PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení a metodickou pomoc, kterou mi poskytl při vedení mé diplomové práce. Bez jeho vstřícnosti, ochoty a času, který mi věnoval, by tato diplomová práce nemohla vzniknout. Dále chci poděkovat své rodině za podporu, kterou mi vyjadřovali během psaní této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	12
1.1 LITERATURA K TÉMATU	12
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	14
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	15
2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA.....	21
2.1 MEDIACE.....	22
2.2 PROBACE.....	25
2.3 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ PROBACE A MEDIACE V ČR	26
2.4 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	27
3 DĚJINY TRESTU	28
3.1 ORGANIZACE VĚZEŇSKÉ SLUŽBY	30
3.2 ALTERNATIVNÍ TRESTY	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	36
4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A STANOVENÍ HYPOTÉZ	36
4.2 DEFINOVÁNÍ PROMĚNNÝCH.....	37
4.3 POJETÍ VÝZKUMU	38
4.4 TECHNIKA VÝZKUMU	38
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	39
4.6 VÝZKUMNÝ VZOREK	39
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	45
5.1 VERIFIKACE HYPOTÉZ	62
5.2 INTERPRETACE A SHRNUÍ VÝZKUMU.....	70
5.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	71
DISKUSE.....	72
ZÁVĚR	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	75
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	78
SEZNAM OBRÁZKŮ	79
SEZNAM TABULEK.....	80
SEZNAM PŘÍLOH.....	82

ÚVOD

„Brány svého vězení si neseme každý v sobě.“

(Jean-Paul Sartre)

Již od středověku se lidské pokolení potýkalo s problémem asociálních jedinců, kteří ve větší či menší míře porušovali pravidla dané společnosti a způsobovali tak svému společenství újmu. V této době byl trest chápán jako akt pomsty. Vendeta byla jedinou možnou cestou pro poškozené jedince. Akt pomsty byl v této době pro lidstvo naprosto přirozený. Toto přesvědčení bylo ukotveno také náboženským pohledem na život. Již ve Starém zákoně se objevuje první trestněprávní ustanovení oko za oko, zub za zub. Od 2. století docházelo k postupnému vytlačování vnímání trestu jako osobní msty a nastolení nového vnímání trestu jako prostředku odškodnění. Teprve až v 17. století s nástupem osvícenství se zcela mění pohled na trest a jeho funkci. Dřívější motiv odstrašit potencionální pachatele od páchání trestných činů a předejít recidivě jsou nahrazovány mnohem honosnější myšlenkou a to napravit pachatele. S odsouzenými je postupně zacházeno stále lépe a jsou jim vytvářeny humánní podmínky ve věznících a ostatních detenčních zařízeních.

Myšlenka nápravy odsouzených je tak aktuálním tématem napříč několika vědními obory. Pedagogika se začala formovat do úzce vymezených směrů, které mají za cíl najít správnou cestu pro pachatele trestných činů a pomoci jim změnit jejich chování. Například relativně mladý vědní obor penitenciární pedagogika se zabývá výchovou všech skupin vězněných osob a odstraněním nežádoucích forem chování a návyků. Penitenciární pedagogika má za cíl přetvářet osobnosti a implementovat do života odsouzených pozitivní společenské normy. Velmi zajímavým směrem se ubírá také další vědní obor a to resocializační pedagogika, která zkoumá vliv narušeného sociálního prostředí na vznik různých psychických deviací a abnormalit. Resocializační politika má za cíl zlepšit životní dráhu lidí ztracených, frustrovaných, agresivních nebo vzpurných a pomoci jim nalézt cestu jak sami k sobě tak také ke svému okolí.

Tyto a další vědní obory nám pomohly pochopit, že samotný trest odnětí svobody jako forma nápravy je nedostatečná a je třeba hledat nové formy trestu. Alternativní tresty nacházejí napříč Evropou své uplatnění. Přinášejí společnosti nejen nižší recidivu u odsouzených, ale také ekonomické výhody v podobě úspor za vězeňská zařízení. Budoucnost alternativních trestů tkví v personalizaci trestu. Každý jedinec vnímá trest a jeho formu různým způsobem a pouze správně zvolnou formou trestu lze dosáhnout kýženého efektu.

Téma "Resocializace vězňů v České republice" jsem si vybral po velmi důkladné úvaze, neboť téma je dle mého názoru velmi aktuální a má velký dopad na naši společnost. Ačkoliv můžeme mít pocit, že našich životů se toto téma netýká, není to pravda. Všichni jsme součástí společenství, která bojuje s kriminalitou a resocializace vězňů je podmínkou pro spokojený a poklidný život náš všech.

Hlavním cílem této diplomové práce je posouzení faktorů ovlivňujících schopnost resocializace pachatelů trestné činnosti. Pro splnění tohoto hlavního cíle je nutné definovat také dílčí cíle.

Prvním dílčím cílem této práce je vymezení teoretických pojmů. Pro pochopení tématu bylo nutné se seznámit s několika oblastmi. Především bylo nutné prohloubit znalosti z oblasti aplikovaných pedagogických věd jako například penitenciární či resocializační pedagogika. Dále bylo třeba proniknout do oblasti probace a mediace. K naplnění tohoto cíle byla využita rešerše literárních zdrojů a také komparace názorů několika autorů z dané oblasti vědního oboru. Druhým dílčím cílem je provedení dotazníkového průzkumu. Tento dotazníkový průzkum má přispět ke komplexnímu pohledu na problematiku resocializace vězňů.

Tato diplomová práce se dělí na dvě základní části. První část, nazvaná teoretická část, poskytuje teoretický rámec z oblasti resocializace, penitenciární a resocializační pedagogiky, probace a mediace. Při zpracování odborné literatury je využita metoda deskripce a informace jsou zpracovány za pomoci softwarového programu Microsoft Word. Teoretická část se skládá ze tří obsahových bloků. První blok se věnuje především základním pojmům a teoretickým východiskům. Druhá část teoretické práce se pak věnuje probaci a mediaci. A třetí blok teoretické části se věnuje dějinám trestu.

Pro dosažení uceleného pohledu na problematiku resocializace bude v praktické části popsáno provedené dotazníkové šetření v podobě kvantitativního průzkumu. Úkolem dotazníkového šetření je odhalit závislosti mezi různými jevy a recidivou pachatelů. Po získání vyplněných dotazníků je nutné provést statistické vyhodnocení pomocí MS Excel. Metodika dotazníkového šetření je detailně popsána v praktické části v kapitole s názvem Metodologie výzkumu.

V diskusní části jsou komplexně zhodnoceny výsledky dotazníkového šetření a prezentovány doporučení vyplývající z praktické části.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

1.1 Literatura k tématu

Domácí literatura

Sociální pedagogika je velmi širokou oblastí poznatků. Ve stejnojmenné publikaci od Miroslava Procházky lze nalézt podstatu vývoje, ale také současnou praxi z oblasti sociální pedagogiky. Autor definuje sociální pedagogiku, vymezuje pojetí sociální pedagogiky, její předmět a obsah. Poslední tři kapitoly sledují klíčové obsahové otázky sociální pedagogiky. Věnují se zejména pojmu a pojetí výchovy.

Výchovu autor zkoumá z hlediska pedagogického prostředí a také z hlediska výchovného prostředí. Tedy vztah rodiny, školy a prostředí jedince k sociální pedagogice. V poslední části knihy se autor věnuje také projevům sociálních deviací a patologickým jevům ve školním prostředí. Jelikož jsou závislosti na návykových látkách, virtuálních drogách, záškoláctví, agresivita dětí a šikana aktuálními tématy, shledávám tuto kapitolu za velmi podstatnou. (Procházka, 2012)

Jaroslav Veteška svoji knihu *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky* rozděluje do dvou základních částí. V první části zprostředkovává čtenářům teoretická východiska pro pochopení pojmů socializace, resocializace, penitenciární a postpenitenciární péče. Snaží se čtenářům přiblížit důležitost komunikace v jejích různých formách v kontextu mediace a probace a také se věnuje problematice sociálních konfliktů a jejich řešení.

Ve druhé části se pak autor věnuje zejména termínům mediace a probace. Oba dva pojmy zasazuje do hlediska historického a přibližuje čtenáři vývoj obou dvou pojmů. Nechybí také poznatky z praxe, díky kterým lze oba dva pojmy plně pochopit i s jejich praktickými dopady. (Veteška, 2015)

Knihy *Probace a mediace* od autorů Šterna, Ouředníčkové a Doubravové je ucelenou odbornou publikací, která se detailně zabývá tématem probace a mediace, jak již napovídá samotný název knihy. Kniha je rozdělena do několika kapitol a přibližuje čtenáři vývoj a vznik probace a mediace v České republice.

Významnou kapitolou je vhléd do činností probační a mediační služby. V knize je věnována samostatná kapitola probačním činnostem souvisejících s mladistvými a nezletilými jedinci, neboť přístup k mladistvým má svá specifika. Čtenáři této publikace jistě uvítají i

příklady z praxe, díky kterým lze mnohem snadněji pochopit teoretická východiska a aplikovat je v profesním životě.

Další významnou kapitolou je přehled činností realizovaných externími organizacemi ve spolupráci s PMS. Za povšimnutí stojí podkapitola věnovaná předluženosti pachatelů, jako jednoho z významných faktorů, který negativně ovlivňuje resocializaci vězňů. (Štern, Ouredníčková, Doubravová, 2010)

Zahraniční literatura

Kniha *Sociálny pracovník v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti* od autorky Lýdie Leškové poukazuje ve 4 kapitolách na vývoj trestu a také na systematickou péči o odsouzené. V první kapitole se autorka především zabývá poskytovateli penitenciární péče a to jak ze státních tak z nestátních složek.

V druhé kapitole se autorka věnuje výkonu trestu a otázkám penitenciární péče ve vězení. Velký důraz je zde kladen na vzdělávání odsouzených a následnému zaměstnávání vězňů. V poslední kapitole se autorka zaměřuje na výzkum poskytování penitenciární a postpenitenciární péče na Slovensku. (Lešková, 2013)

Cizojazyčná literatura

Publikace *Probation and probation services: a European perspective* nabízí čtenářům velmi zajímavé srovnání probační a mediační služby v Anglii, Francii, Německu a Rakousku. V první kapitole autor srovnává historický vývoj probace a mediace v Evropě. Zajímavostí je, že Česká republika se vymyká evropským zvyklostem a probační a mediační služba zde byla zákonem ukotvena mnohem dříve nežli v ostatních evropských zemích. Napříč Evropou byla probace a mediace z větší části vždy zaštiťována dobrovolníky.

Porovnání těchto zemí i v dalších podkapitolách této publikaci přináší velmi zajímavé postřehy, při rozboru činností jednotlivých probačních a mediačních služeb. Jen velmi málo zemí vnímá jako součást svých činností prevenci kriminality. Výjimkou je Velká Británie, která spolupracuje na prevenci kriminality i s jinými organizacemi.

Ostatní kapitoly jsou věnovány detailnímu rozboru systému probační a mediační služby v již výše zmíněných evropských zemích. Studium těchto kapitol tak čtenář získá přehled o legislativním ukotvení probace a mediace v dané zemi, organizaci probační služby, různých fázích probačního řízení, o finanční a rozpočtové stránce probačních a mediačních služeb. (Kalmthout, Derks, 2000)

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Socializace a resocializace je proces, jehož cílem je začlenit jedince do společnosti. V rámci socializace dochází k přirozenému a postupnému osvojení si mravů, společenských norem a dochází k přijetí určité sociální role, která sebou nese určité znaky chování. V rámci socializace jsou nejdůležitějšími činiteli rodina, prostředí, vrstevnické vztahy, atd. Pokud se stane, že přijmeme takovou roli, která vede k asociálnímu chování, tak při resocializaci, je třeba spolupracovat s odborníkem, který je nápomocen při získání nové sociální role, která již bude splňovat znaky prosociálního chování. Jedná se o proces, který vyžaduje znalosti z vícera společenských oborů. Právě sociální pedagogika je věda, která prolíná různými obory. Zabývá se psychologíí, vývojovou psychologíí, filozofií, právem, sociologií a dalšími společenskými oblastmi. Zabývá se motivací, výchovou, andragogikou a právě tyto oblasti jsou stěžejní při práci s odsouzenými, aby došlo k jejich úspěšnému začlenění do společnosti po výkonu trestu. Práce s těmito lidmi je prevencí před recidivou. Pokud by nebyla prevence před recidivou dostatečná, tak by zcela jistě restriktivní tresty samy o sobě nevedly k možné úspěšné resocializaci.

Bakošová ve své knize *Sociálna pedagogika ako životná pomoc* popisuje sociálního pedagoga jako člověka teoreticky i prakticky připraveného ve vysokoškolském prostředí. Jedná se o absolventa magisterského studia v oborech pedagogických, filozofických a sociálních, které jsou zaměřeny na sociálně výchovnou činnost. Jeho kompetence směřují k dětem, mládeži, rodičům, dospělým. Jedná se především o pomoc a podporu při socializaci, zlepšení kvality života, vzdělávání a poradenství. (Bakošová, 2008, s. 192)

Jednou z kompetencí sociálního pedagoga je kompetence převýchovy. Podle Bakošové je dobrý sociální pedagog schopný lehce diagnostikovat odklon od normy. Sociální pedagog řeší odklon od mravních, etických a sociálních norem. Dále řeší převýchovu u osob páchajících kriminální činy nebo u osob s drogovou či jinou závislostí. (Bakošová, 2008, s. 194)

Cíle sociální pedagogiky jako sociální pomoci rozděluje A. Mulhum do dvou skupin:

- Cíle individuální – zde zahrnuje oblast socializace a pomoc člověku při hledání sebe samého. Individuálního cíle lze dosáhnout při rozvoji nadání, podpoře individuální existence, rozvoji odpovědnosti, samostatnosti, atd.
- Cíle společenské – zde je kladen důraz na zlepšení společenského prostředí, prevenci, kompenzaci, integraci. (Mulhum A. in Bakošová, 2008, s. 55)

Sociální pedagog najde uplatnění v široké škále rezortů. Můžeme jmenovat převážně rezort práce a sociálních věcí, školství, zdravotnictví, vnitra, spravedlnosti, kultury. Co se týče rezortu spravedlnosti, který souvisí s tématem diplomové práce, tak zde sociální pedagog uplatňuje své schopnosti v rámci probační a mediační služby, a také při vzdělávací a preventivní činnosti. Téma diplomové práce úzce souvisí i s rezortem vnitra. Zde sociální pedagog nalezne uplatnění převážně při práci s mladistvými v rámci prevence a následné sanaci při páchání trestných činů mladistvých. (Bakošová, 2008, s. 201)

1.3 K základním pojmům

V této kapitole se budu věnovat pojmům, které jsou důležitými kroky k pochopení procesu resocializace, a diplomová práce na tyto pojmy často odkazuje. Postupně budou vysvětleny termíny: socializace, resocializace, metody a techniky resocializačního působení, penitenciární pedagogika, etopedie, resocializační pedagogika, probační a mediační služba.

Socializace

Od svého narození se člověk stává součástí lidského společenství a přijímá stanovená pravidla. Tento proces se nazývá socializace. Sociální chování si člověk osvojuje prostřednictvím kontaktu s jinými lidmi. Slovo socializace vychází z latinského pojmu socialis tedy sociální. A vyjadřuje společné sdílení pravidel, postojů, postupů a hodnot, které se přenášejí mezi lidmi, z člověka na člověka, z generace na generaci. (Průcha, Veteška in Veteška, 2013, s. 22).

Mezi základní aspekty socializace podle Nakonečného patří:

- Osvojení základních kulturních návyků. Tyto návyky se více či méně liší v jednotlivých kulturách. Jde například o dodržování základní hygieny, pravidla stolování, způsob oblékání, zásady slušného chování jako je zdravení, oslovení, děkování atd.
- Užívání předmětů běžné denní potřeby přiměřeně jejich funkci.
- Osvojení mateřského jazyka a dalších forem sociální komunikace. Míra zvládnutí jazykových schopností zvyšuje šanci jedince na úspěšnou komunikaci s ostatními lidmi.
- Osvojení základní poznatků o přírodě a společnosti a časoprostorové orientace.
- Osvojení sociální rolí přiměřených věku a pohlaví.
- Orientace v základních společenských normách a hodnotách.
- Postupný vývoj sebekontroly, který umožňuje přechod od přirozeného dětského egoizmu k základům prosociálního jednání. (Nakonečný in Veteška, 2015, s. 22)

Hartl definuje socializaci jako: "*postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím napodoby a identifikace, zprvu v nukleární rodině, dále v malých společenských skupinách, jako je školní třída, zájmový klub, sportovní družstvo, až po zapojení se do nejširších, celospolečenských vztahů.*" (Hartl, Hartlová, 2000, s. 548)

Sollárová popisuje socializaci jako proces, při němž se narozený člověk stává z potenciaálního člověka skutečným člověkem. Při tomto procesu je získáno mnoho specifických způsobů psychického reagování, vnímání, myšlení, cítění a konání, tedy osvojení si vlastností, které umožňují člověku život ve společnosti. Každá společnost má vytvořeny vlastní představy o tom, jakým způsobem jedinci vykonávají sociální role dané jejich pohlavím, věkem, postavením, profesí a které hodnoty společnosti by měli sdílet. Tyto představy jsou shrnuty do soustavy norem, které regulují chování jedinců. (Výrost, Slaměník, 2008, s. 49)

Jelikož člověk při narození nemá vrozené žádné způsoby reagování a chování, musí se jej v životě naučit. Učení je tedy základním mechanismem socializace. Takzvané sociální učení má různé podoby. Autoři N. E. Miller a J. Dollard vysvětlují sociální učení prostřednictvím imitace, která v sobě zahrnuje čtyři prvky: pud, klíč, odpověď a odměnu. K uskutečnění učení, musí subjekt něco chtít (pud), něčeho si všimnout (klíč), něco udělat (odpověď) a něco získat (odměna). Napodobující se tedy chová podle určitého modelu (vzoru), který umí situaci interpretovat a má ve svém repertoáru chování příslušnou odpověď. Pokud je situace úspěšně vyřešena a subjekt se dočká odměny, chování se pak uloží a stává se stabilní součástí osobnosti. Julian Rotter navrhl teorie sociálního učení proto, že dosavadní behavioristická teorie v sobě nereflektovala schopnost člověka myslet a předvídat a také neschopnost řešit problémy klinické praxe. Podle Rottera tedy sociální učení stojí na čtyřech proměnných. Potencionální chování udává pravděpodobnost volby určitého chování z několika různých možností, které každá situace nabízí. Očekávání pak vyjadřuje pravděpodobnost, že chování povede k určitému výsledku. Hodnota posílení vyjadřuje míru preference jednoho posílení před druhým v situaci, kdy pravděpodobnost jejich výskytu je přibližně stejná. Jako čtvrtou proměnou Rotter uvádí psychologickou situaci, která vyjadřuje odlišnosti v interpretaci téže situace různými lidmi. Experimentální výzkumy A. Bandury a R. H. Walterse poukázaly na mnohem efektivnější proces - napodobování. Autoři prokázali, že napodobování se objevuje i tehdy, když reakce modelu nemohly být ukotveny při osvojování. (Výrost, Slaměník, 2008, s. 54-57)

Resocializace

Pojem resocializace představuje proces, v průběhu kterého dochází u člověka k sociálním změnám s cílem přizpůsobit se životu ve společnosti. V podstatě lze říci, že se jedná o proces transformace identity, v němž se lidé učí nové role a odnaučují se některé stránky starých rolí. Nejčastěji je resocializace využívána v situaci, kdy je nutné odnaučit jedince již zažitých norem, hodnot a zvyků v dospělosti jedince a poté jsou tyto normy nahrazeny novým souborem, který je pro novou roli příhodnější. (Průcha, 2014, s. 217) Někdy se tedy lze setkat s pojmem socializace dospělých, který významově odpovídá pojmu resocializace. Potřeba naučit se novou roli může být dobrovolná či nedobrovolná a nemusí nutně probíhat pouze na půdě věznice. (Veteška, 2015, s. 25)

Pojem resocializace souvisí s procesem socializace, kdy se člověk začleňuje do společnosti. Při resocializaci jde právě o opětovné začlenění. V širším smyslu lze chápat resocializaci jako přirozenou, kdy k ní dochází při utváření nových vzorců chování, s rolí rodičovství či novým sociálním postavením. V užším slova smyslu můžeme mluvit o resocializaci specifické, která se odráží ve vztahu k etopedii a penitenciarstve. Jednoduše lze mluvit o převýchově mravně narušeného jedince. V českých poměrech se pojem resocializace používá velmi zřídka, kdy se využívají termíny jako penitenciární pedagogika místo resocializační program nebo etopedická péče – převýchovný proces. (Jůzl, 2012, s. 66-67)

Sociální přizpůsobení člověka není jen výsledkem výchovy, ale především výsledkem procesu psychobiologického vývoje člověka, vlivu prostředí, ve kterém jedinec žije, a výsledkem procesu osvojení kulturních vzorů a společenských hodnot. (Czapów, Jedlewski, 1981, s. 33)

Metody a techniky resocializačního působení

Resocializační proces využívá metody, které plynou z metod používaných v pedagogice. Rozdělení metod můžeme najít vícero, ale za nejobecnější můžeme považovat dle technik používající osobou vychovávajícího:

- Přímého výchovného vlivu – jedná se o možnost přímého, bezprostředního působení vychovatele na osobu vychovávanou. Do této oblasti spadá např.: přesvědčování, ocenění, osobní příklad, nácvik, návyk, atd.
- Nepřímého výchovného vlivu – pro tuto skupinu je typický situační vliv, kdy dochází k působení na osobu vychovávaného formou různých metod, kdy dochází k posílení uvědomování si důsledků chování. K této skupině řadíme i formu vlivu společenských

situací. Tímto můžeme rozumět např.: kulturní tradice, zvyky, obyčeje, hodnoty a normy dané společností.

- Metoda samosprávy vychovávaných osob – tyto metody řídí činnost pomocí reprezentace skupin výchovných osob s formální organizační strukturou.

Mezi cíle, které resocializační proces pomocí uvedených metod sleduje, řadíme především cíle kreativní, optimalizující, minimalizující a korekční. (Jůzl, 2012, s. 72-73)

Penitenciární pedagogika

Nejprve je nutné definovat samotný pojem pedagogika. Čábalová ve své publikaci definuje pedagogiku jako společenskovední disciplínu, která zkoumá důležité skutečnosti záměrného ovlivňování vývoje osobnosti člověka. K ovlivňování osobnosti člověka dochází skrze výchovu, vzdělávání, výuku, obsah učiva, učení, školské systémy apod. (Čábalová, 2011, s. 13)

Penitenciární pedagogika se zabývá konkrétní specifickou oblastí výchovy, tj. výchovným působením na jedince ve výkonu trestu odnětí svobody. (Jůzl, 2012, s. 89) Novák považuje penitenciární pedagogiku za pedagogickou disciplínu, která se zabývá výchovným působením na všechny kategorie odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, spadající do oblasti aplikované pedagogiky. Meritorním problémem penitenciární pedagogiky je spojení dvou prvků: penitenciárního a pedagogického. Předmětem penitenciární pedagogiky je výchovná funkce výkonu trestu odnětí svobody a zákonitosti procesu penitenciární výchovy. Cílem penitenciární pedagogiky je odstranění nežádoucích forem chování, návyků, utváření a přetváření osobnosti ve smyslu pozitivních společenských norem. Objektem penitenciární pedagogiky jsou pak všechny kategorie odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. (Novák, 1988, s. 546-548)

Penitenciární pedagogika využívá tyto metody k převýchově:

- depistáž (vyhledávání potencialně mravně narušených jedinců);
- diagnostika a sekundární diferenciaci;
- reedukace, kompenzace, rehabilitace, resocializace;
- následná péče (postpenitenciární péče);
- prevence, psychoterapie. (Jůzl, 2012, s. 84)

Pomocí těchto metod je formováno mravní vědění a mravní přesvědčení jedince s cílem integrovat osoby s poruchami chování do společnosti.

Etopedie

Abychom mohli pochopit penitenciární pedagogiku v širších souvislostech, je nutné se seznámit s vědním oborem, který k ní má nejbližší. Etopedie je samostatným vědním oborem, který svým zaměřením směřuje do speciální pedagogiky a zapadá k vědám, jako je: somatopedie, oftalmopedie, surdopedie, logopedie a psychopedie. Mimo speciální pedagogiku je etopedie ovlivněna i jinými vědními obory. Tento vztah se postupem času i nadále vyvíjí a to převážně v důsledku rozvoje speciální pedagogiky. Úkoly této vědy nalezneme v oblasti prevence, resocializace a následné péče. Mezi výčet konkrétních úkolů můžeme řadit:

- zamezení vzniku a rozpad narušených vztahů v oblasti vzdělání, výchovy, práce, ve společnosti;
- navázání nových pozitivních vztahů vedoucích k nápravě mravní narušenosti;
- utváření fixace nových pozitivních vztahů a dokončení resocializace jedince.

Z výčtu konkrétních úkolů etopedie lze odvodit i hlavní cíl, kterým je výchova a převýchova mravně narušeného jedince, vytvoření pozitivních vztahů ke společenským hodnotám a socializace. (Jůzl, 2012, s. 64-66)

Resocializační pedagogika

Resocializační pedagogika vychází z mnoha vědních oborů, mimo jiné také ze sociální patologie, klinické psychologie, speciální pedagogiky, kulturní antropologie, sociální pedagogiky a dalších věd o výchově. Z pohledu klinické psychologie zkoumá resocializační pedagogika vliv narušeného sociálního prostředí na vznik různých psychických deviací a abnormalit. Z pohledu speciální pedagogiky zkoumá resocializační pedagogika rozdílné utváření osobnosti v různých sociokulturních prostředích. Cílem resocializační pedagogiky je socializace, ve smyslu ochrany zájmů společenských skupin odstraněním vlastního egoismu a svobodný rozvoj osobnosti. V užším významu jde o vytvoření podmínek pro optimální socializaci a optimální rozvoj jednotlivců, kteří aktivně přetvářejí sami sebe. Obsahem resocializační pedagogiky je řízení výchovných procesů tak, aby došlo ke zlepšení postavení osob se sníženou sociální přizpůsobivostí a zlepšení životní dráhy lidí ztracených, frustrovaných, agresivních nebo vzpurných. Předmětem socializační pedagogiky je pedagogické působení na jedince aktivitami, které pokrývají tři základní funkce: resocializační péče, resocializační výchova a resocializační terapie. Velmi zajímavý je pohled současné polské koncepce resocializace tzv. tvořivé resocializace, jež klade důraz na ideál

člověka. Opírá se o víru v člověka, kdy každý člověk je ve svém jádru dobrý. Proto tato polská koncepce hledá dobro v každém jedinci a rozvíjí lidský potenciál na rozdíl od pouhé korekce sociálního a individuálního potenciálu jedince. (Průcha, 2014, s. 217-218)

Probace

Dle autorky Arnoldové je slovo probace latinského původu a znamená zkoušet, svěřovat nebo osvědčovat. Hlavním význam probace spatřuje autorka v diferencovanějším přístupu k zacházení s pachateli různých trestných činů, ve využívání jiných, účinnějších prostředků k reakci na méně závažnou kriminalitu, než je trest odnětí svobody. Probace by měla vytvářet lepší podmínky a možnosti k postihu závažnějších trestných činů. Podstatou probace je převýchova pachatele trestného činu. Historicky je probace institutem pocházejícím z anglosaského práva a její podstatou je konstruktivní metoda převýchovy a jiného pozitivního ovlivňování chování pachatele trestného činu. Současná právní úprava umožňuje využití prvků probace při poskytování služeb a provádění činností v rámci probačního dohledu. (Arnoldová, 2016, s. 291-292)

Mediace

Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování pomoci za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Mediaci lze provádět pouze se souhlasem obviněného a poškozeného. Hlavním cílem mediace je jasně formulovaná, srozumitelná a uskutečnitelná dohoda, která je přijatelná pro všechny zúčastněné strany. Mediaci lze definovat jako: "*efektivní metodu řešení mezilidských konfliktů, s jejímž využitím a za pomoci třetí nestranné osoby mohou znesvářené strany dospět k výsledku, s nímž budou spokojeni.*" V poslední době je metoda využívána také v jiných oborech, především pak při rozvodovém řízení manželů. Původ slova mediace lze vysledovat v latinském slově medium, které můžeme přeložit jako prostřední. Jde tedy o označení metody řešení konfliktů, při které je využívána přítomnost prostředníka - mediátora. (Arnoldová, 2016, s. 291-292)

2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba představuje typ odborné pomáhající profese, jež nachází uplatnění v řadě oblastí. Především pak pronikla do oblasti trestní politiky a trestní justice. PMS plní své úkoly prostřednictvím středisek, která působí v sídlech okresních soudů nebo naruven jim postavených obvodních nebo městských soudů. Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediace se řídí příslušností soudu. K urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů může předseda senátu nebo samosoudce příslušného soudu pověřit výkonem středisko, v jehož obvodu bydlí osoba, které se úkony týkají. Při své činnosti PMS spolupracuje s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, poskytovateli zdravotních služeb, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledující humanitární cíle. Funkcí PMS je přispívat k naplňování trestní spravedlnosti, a to vytvářením podmínek pro uplatnění alternativních trestů a nalezením účinné reakce na spáchaný trestný čin. PMS pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem. Svoji činností se podílí na prevenci trestné činnosti a jejím úkolem, je aplikovat zákonná ustanovení, provádět úkony související s jejich použitím v praxi, a to jak ve fázi předrozsudkové, tak ve fázi porozsudkové. Veškeré snažení PMS má za cíl integrovat obviněného do běžného života. Svoji činností by mělo PMS přispívat také k participaci poškozeného a obnovení jeho pocitu bezpečí. V neposlední řadě má PMS chránit veřejnost, přispívat k ochraně společnosti a účinně řešit konflikty a rizikové stavy spojené s trestnou činností. Aktivita, které PMS vykonávají, jsou velmi rozmanité. PMS shromažďuje podklady k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí. Tyto informace a další aktivity by měly pomoci vytvářet podmínky pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy. V případě, že se tyto aktivity stanou úspěšnými, a odsouzená osoba je odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody, má PMS povinnost vykonávat dohled nad chováním odsouzeného. (Arnoldová, 2016, s. 289 - 291)

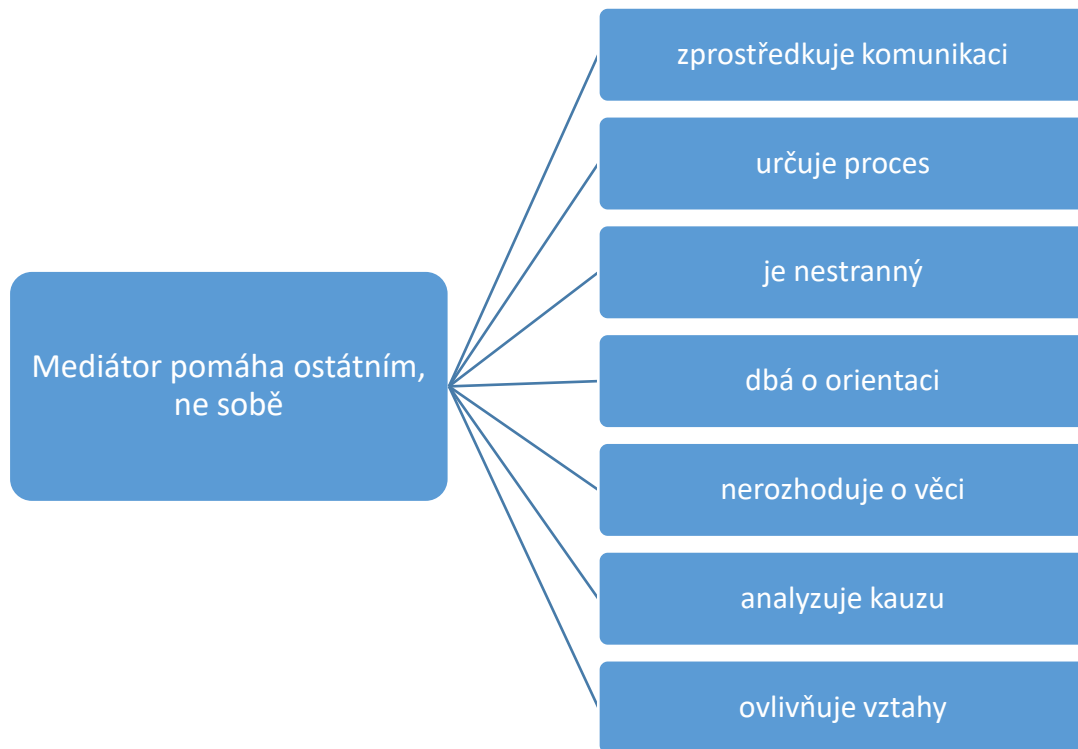
2.1 Mediace

Autorka Holá ve své publikaci definuje mediaci jako metodu řešení mezilidských konfliktů, při níž neutrální kvalifikovaná osoba neboli mediátor, pomáhá účastníkům konfliktu ve vzájemné komunikaci a vzájemném dorozumění. Hlavním cílem mediace je dosažení spokojenosti jak s výsledkem, tak také s průběhem řešení vzniklého konfliktu. (Holá, 2011, s. 9) Podle zákona č. 202/2012 Sb. je mediace definována jako: "*postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody*".

V trestné rovině nalezneme kořeny mediace již ve středověku (Zahnaš, in Holá, 2011, s. 14). Začlenění mediace jako formu řešení sporů do tehdejšího trestního práva proběhlo kolem roku 1300 n. l. Toto nové pojetí práva se již hlouběji zabývalo i aspekty lidské psychiky a příčinám trestného činu. Do popředí se dostávala snaha vyřešit provinění člověka tak, aby protistrana a popřípadě pozůstali byli spokojeni. (Holá, 2011, s. 14)

Mediační činnost je realizována pracovníky probační a mediační služby v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce či soudce. Smyslem mediační činnosti je urovnání konfliktu mezi obětí a pachatelem, odstranění příčin, které vedly pachatele ke spáchání trestné činnosti a příprava podkladů pro rozhodnutí státního zástupce či soudce. Jako mediaci lze označit dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti mediátora. Mediátor vstupuje do procesu zpravidla před rozhodnutím soudu o vině či nevině. Pracovník probační a mediační služby tak musí respektovat ve své roli mediátora presumpci nevinoty a postupovat vyváženě a nestranně. Při mapování potřeb obou stran konfliktu dojednávají mediátor další kroky, které společně pachatel a oběť učiní. Vyváženost a nestrannost jsou tak klíčovými principy při přípravě a realizaci mediace. (Štern, 2010, s. 39-41)

Plamínek vidí mediátora jako pomáhající profesi, která pomáhá ostatním a musí se tak oprostít od svého vlastního ega. Svoji práci nedělá mediátor proto, aby ukázal svůj brilantní výkon, osvědčil své schopnosti, vystavil na obdiv své charisma nebo vyzdvihl svou ochotu a potřebu pomáhat. Posláním mediátora je být k dispozici účastníkům konfliktu a sloužit jim jako procesní expert. Cokoliv mediátor udělá, měl by poměřovat s tímto svým posláním pomáhat účastníkům sporu. (Plamínek, 2013, s. 78-79)

Obrázek 1: Činnosti mediátora (Plámínek, 2013, s. 79)

Proces mediace začíná přípravou mediátora, která bývá zpravidla velmi pečlivá. Je zvykem strany sporu seznámit s principy, účelem a průběhem mediace a obeznámit obě strany s rozdělením rolí. Zejména je dobré účastníky seznámit s faktem, že mediace je dobrovolný proces a každá strana ji může bez udání důvodu ukončit. Při přípravě je nutné dohodnout také organizaci mediace: místo, kde se bude mediace odehrávat, čas, kdy k setkání dojde, přibližný rozsah mediačního setkání, případnou přítomnost dalších osob a způsob a rozsah hrazení nákladů na mediaci. O dohodnutých podmínkách je možné vyhotovit zápis ve formě jednoduché dohody nebo objednávky. Zapsaní mediátoři podléhají zákonu č. 202/2012 Sb. a pravidla pro ně definovaná jsou mnohem přísnější. (Plámínek, 2013, s. 95)

- Označení stran konfliktu;
- jméno, popřípadě jména, příjmení a adresu místa podnikání mediátora;
- vymezení konfliktu, který je předmětem mediace;
- výši odměny mediátora za provedenou mediaci nebo způsob jejího určení, popřípadě ujednání o záloze nebo ujednání o tom, že mediace bude provedena bezplatně;
- dobu, po kterou má mediace probíhat, nebo ujednání o tom, že mediace má probíhat po dobu neurčitou.

Při zahájení mediace vede mediátor zpravidla úvodní řeč, ve které znovu zopakuje základní pravidla mediace a připomene oběma stranám jejich práva a role každého z účastníků. Důležitým bodem je také stanovení pravidel, za kterých se mediace budou odehrávat. Většinou se jedná o připomenutí pravidel slušného chování, které mají za úkol mírnit emoce protistran. V závěru proslovu pak mediátor vyřeší s účastníky zbylé organizační otázky jako například, jak často a kdy se budou mediace poskytovat. Dalším krokem v procesu mediace je sběr informací. Úkolem mediátora je pochopit, o co v kauze běží. Musí získat představu o tom, jaké zájmy jsou v pozadí postojů, které účastníci konfliktu zaujímají, pochopit potřeby účastníků a odhadnout, jaké jsou jejich požadavky a priority. Cílem této fáze je především pochopení kauzy. Někdy se stává, že protistrana, která má naslouchat a dělat si poznámky, situaci neunes a vstupuje do projevu druhé strany. V takovém případě je nejlepší zvolit oddělená jednání, abychom mohli potřebné informace získat. Po získání informací přichází na řadu fáze, v níž mediátor společně s účastníky konfliktu definuje a pojmenovává společná témata. Mediátor pomáhá účastníkům pochopit, že mají společné zájmy, na které však v průběhu sporu zapomněli. Na konci této fáze je důležité, aby účastníci sporu viděli věci stejnými očima. Nemusí spolu souhlasit, stačí, když uvidí stejné věci. Po pojmenování témat, je také velmi důležité určit pořadí řešení témat. Pro spor je nejlepší, začít s tématy, která mají největší potenciál být brzy vyřešena.

Další fází je hledání možných řešení. Někteří odborníci přirovnávají tuto fázi k brainstormingu. Pravdou je, že některá pravidla jsou skutečně shodná. Například, že lze vyslovit vše co je myslitelné a nikdo z účastníků nápady v tu chvíli nehodnotí. Jde o to, získat zásobník nezávazných nápadů, námětů, návrhů či dílčích řešení, ze kterých lze v dalších fázích čerpat. Nyní se mediace dostává do kritické fáze. Obě strany musí být ochotny měnit své postoje a navzájem poznat své meze přijatelnosti. Výsledkem této fáze by měla být syntéza akceptovatelných dílčích řešení a toto syntéza tvoří podobu odsouhlasené rámcové dohody o podstatě řešení sporu. Jelínek pojmenovává další kapitolu jako formulaci výsledků. Sám se konfrontuje s ostatními autory, kteří tuto fázi označují jako sjednání dohody. V mediaci sice usilujeme o ústní či písemnou dohodu, ale vyústění mediace může být i jiné, méně formální. Například samotné konstatování, že obě strany sporu mají po mediaci lepší vztahy je také úspěchem. Při precizaci písemné dohody může dojít k frustraci některé ze stran a k dalšímu kolu vyjednávání. Poslední realizační fáze již může probíhat bez dohledu mediátora. Mediátor by však měl nejméně přijmout roli přítele na telefonu, který je schopen i v této fázi naslouchat a poradit. (Jelínek, 2013. s. 95-115)

2.2 Probace

Probaci lze podle Žatecké chápat jak v užším, tak v širším smyslu. V užším smyslu se jedná především o opatření, které spočívá v podmíněném odložení trestu, dále v osobní péči a dohledu. Dohled je uložen soudem tomu, kdo byl uznán vinným ze spáchání trestného činu. V širším slova smyslu jde o celý soubor služeb, které jsou odsouzenému prostřednictvím Probační a mediační služby poskytovány. Samotné slovo probace pochází z latinského **probare**, tedy zkoušeti, ověřovati. Činnost probačního pracovníka je založena na účelné kombinaci tří prvků: kontroly, pomoci a poradenství. Probace je považována za prostředek k humanizaci zacházení s odsouzenými tak, že nenarušuje sociální vazby pachatelů, méně je psychicky traumatizuje a poskytuje možnost být součástí společnosti. (Žatecká, 2007, s. 21-22)

Napříč evropskými zeměmi je společným cílem všech informovat a hodnotit pachatele, poskytovat soudním a jiným orgánům potřebné informace a spolupůsobit při vynášení rozsudku. Hlavní snahou je tedy individualizace trestního postihu nebo poskytnutí informací spojených s výkonem trestu a plněním povinností. Prostřednictvím individuální práce s pachateli trestných činů se posiluje schopnost pachatelů se začlenit do společnosti a vést nekonfliktní život. Dále sociální pracovníci pečují o propuštěné na základě metod sociální práce a poskytují jim sociální a psychologickou pomoc. Při dohledu nad pachateli se snaží sociální pracovníci kontrolovat dodržování uložených podmínek odsouzených a snaží se pomoci pachatelům a jejich rodinám udržet a zlepšit jejich vzájemné vztahy. V České republice jsou tyto cíle konkretizovány do následující podoby:

- snaha respektovat klienta;
- ochrana společnosti;
- vyváženost systému mezi pachatelem, obětí a společností;
- kontinuita;
- spolupráce s dalšími organizacemi.

Při svém vzniku si Probační a mediační služba vytyčila cíl vytvořit dostatečnou síť středisek Probační a mediační služby, vytvořit systém vzdělávání pro pracovníky probační služby, mít dobrý vztah s veřejností, zaměřit se na recidivisty a snažit se o komunikaci s vězeňskou službou v rámci parole. (Žatecká, 2007, s. 25-26)

Pojem "parole" pochází z francouzštiny a znamená slovo či výpověď. V souvislosti s propuštěním odsouzeného pak rozumíme pod pojmem parole podmíněné propuštění na čestné

slovo tedy na slib odsouzeného, že se bude chovat řádně. Odsouzený má ve věznici možnost požádat o spolupráci probačního úředníka, který mu pomůže s přípravou na podmíněné propuštění. V případě, že dojde k propuštění odsouzeného, provádí Probační a mediační služba kontrolu nad plněním podmínek zkušební doby podmíněného propuštění v rozsahu od 1 do 7 let. Dále pak poskytuje pracovník pomoc při řešení problémů souvisejících s návratem odsouzeného do života na svobodě. (webové stránky PAROLE, MPSV)

2.3 Legislativní ukotvení probace a mediace v ČR

Celý název zákona je zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Zákon se dělí na pět částí, IV. hlav a 19 paragrafů. Účinnosti nabyl dne 1. ledna 2001.

Zákon zřizuje Probační a mediační službu jako organizační složku státu, která v rozsahu stanoveným zákonem provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Probací se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestu, sledování chování odsouzeného v podmíněném trestu. Mimo dohledovou činnost je probací i individuální pomoc a působení na obviněné, aby bylo dosaženo vedení řádného života a splnění podmínek uložených soudem či státním zástupcem. Mediace je zaměřena na mimosoudní pomoc při řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktních situací. Mediaci lze provádět pouze s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

Probační a mediační činnost spočívá zejména:

- Obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí;
- ve vytváření podmínek pro schválení narovnání, uzavření dohody, podmíněnému zastavení, pro urovnání konfliktní situace, atd.;
- v provádění dohledu nad chováním obviněných v případě probačního dohledu, podmíněného propuštění a při rozhodnutí o jiných trestech, které nejsou spojené s odnětím svobody;
- pomáhá při odstranění následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem;

- věnuje zvláštní péči, pokud se jedná o osoby mladistvé nebo osoby ve věku blízkém věku mladistvých;
- podílí se na prevenci trestné činnosti.

Probační a mediační služba využívá součinnosti se státními i nestátními organizacemi jakými jsou např. orgány sociálního zabezpečení, školy a školská zařízení, poskytovatelé zdravotních služeb, registrované církve a náboženské společnosti, zájmová sdružení, nadace, humanitární organizace, orgány sociálně-právní ochrany dětí a jiné pomáhající instituce. Probační a mediační služba dále úzce spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, vězeňskou službou a justiční stráží.

Úkoly Probační a mediační služby plní v pracovním poměru státní zaměstnanci na pozici úředníků nebo asistentů úředníků. Úředník musí splňovat kritéria j: bezúhonnost, svéprávnost, ukončené magisterské vzdělání ve společenskovědním oboru a odbornou zkoušku, kterou úředník vykoná po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky Probační a mediační služby. Asistentem se může stát bezúhonná, svéprávná osoba starší 21 let se středoškolským vzděláním v oblasti společenskovědní. (zákon o Probační a mediační službě)

2.4 Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče je poskytována jedincům po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Hlavním cílem této péče je obnovení sociálních dovedností a postupné integrace do společnosti. Poskytovaná péče napomáhá překonávat krizi v prvních dnech na svobodě, pomáhá řešit problémy, konflikty a úzkosti propuštěného vězně. (Matoušková, 2013, in Černíková, Sedláček, 2002, s. 152)

Těžiště práce sociálního kurátora spočívá v sociálně výchovné práci s klientem, v poskytování sociálně terapeutické a poradenské služby. Tyto aktivity mají integrovat klienta do jeho sociálního prostředí tak, aby si klient osvojil veřejností akceptovatelný životní styl. Poskytovaná péče sociálními kurátory zmírňuje důsledky výkonu vazby a trestu odnětí svobody, předchází přetrhávání pozitivních a žádoucích vztahů a připravuje své klienty na život a integraci do společnosti. Svým jednáním napomáhá kurátor klientovi zabývat se jeho sociálním vývojem. (Matoušková, 2013, s. 152)

3 DĚJINY TRESTU

Ve starověku byl trest vnímán jako forma odplaty. Pachatel byl většinou postižen stejně jako jeho oběť (taliter). Již od 2. století však dochází k legální kompozici tedy odškodnění oběti majetkovou náhradou. Tresty odnětí svobody nejsou v této době uplatňovány pravděpodobně kvůli hospodářsky náročnému zřizování věznic. V další etapě vývoje trestu v době feudalismu jsou i nadále používány tresty smrti, tresty mrzačící, pokuty a také kolektivní výkon trestů smrti. I nadále je posláním trestu odstrašení od páchání trestné činnosti. Dominující soukromá msta je však již vytlačována výkupem z krevní msty tzv. wergeldem, tedy pokutou za usmrcení člověka. V této době již lze prokázat existenci věznic. Nová ideologie trestání se prosazuje až s nástupem osvícenství. Tato etapa je spojena především s humanizací trestu a trestání. (Černíková, 2002, s. 16-18) Dle Jůzla je spojeno s obdobím humanizace také nastolení myšlenky o nápravě zločinců, tedy využití výkonu trestu k nápravě zločinců a především k předcházení zločinnosti. (Jůzl, 2002, s. 39)

Vznik prvních věznic lze dle Černíkové datovat k polovině 16. století. Nutnost zřizovat nápravné či pracovní domy vedla v průběhu 18. a 19. století ke krystalizaci čtyř základních vězeňských systémů. V pensylvánském systému, který vznikl v roce 1786 ve Philadelphii, bylo vězení ve tvaru hvězdy a každý odsouzený byl umístěn do cely samostatně. Mohl si číst v Bibli a měl povinnost zpytovat své svědomí. Tento systém však u vězňů zhoršoval jejich psychický i fyzický stav. V Auburnském systému se ustoupilo od potřeby vězně izolovat, byla jim nařízena práce, při které bylo vyžadováno absolutní ticho. Tento systém sice odstranil nedostatek pensylvánského systému, avšak neustálé mlčení bylo také proti přirozenosti člověka a tak bylo vyžadováno více dozorců, kteří dohlíželi nad výkonem trestu. Dalším vývojovým krokem byl pak smíšený klasifikační systém. I v tomto systému se uplatňovaly prvky samoty a mlčení. Avšak odsouzený byl klasifikován dle různých znaků a mohl, při viditelných známkách nápravy, být přemístěn do mírnější kategorie. Dalším smíšeným systémem je Obermayerovský systém, který byl založen na přísném dozoru, nepřetržitém zaměstnávání, zabezpečováním volného času a pozitivním působením personálu. Charakteristickým znakem pro tento systém bylo zapojení části vězňů do dozorného procesu. Dalším vývojovým krokem jsou progresivní systémy, které jsou charakteristické několika stupni, které si odsouzený musí projít. Od samovazby, krácení stravy, přes práci s diferenciováním odměňováním až po podmíněné propuštění. Zde rozlišujeme anglický a irský progresivní systém. Obdobou těchto systémů je pak Bodovací systém námořního kapitána Maconochie, kdy hlavní myšlenkou bylo odsoudit člověka, ne na délku trestu, ale

na množství práce. Na konci vazby byl odsouzený vystaven příležitosti spáchání dalšího trestního činu. Na myšlenku progresivního systému pak byly navázané další systémy jako např. elmirský systém či borstalský systém, které se již specializovaly na převýchovu a kontinuální sociální péči. (Černíková, 2002, s. 19-26)

Podnět ke sjednocení vězeňských snah dal Kongres Spojených národů, který 30. srpna 1955 přijal tzv. Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, která měla, do všech vězeňských systémů, snahu vložit dobré zásady zacházení s vězni. (Jůzl, 2002, s. 44)

Pro evropské vězeňství byl zásadním dokumentem také Evropská vězeňská pravidla, která představují přepracovanou verzi Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni a byla poprvé vyhlášena rezolucí Rady Evropy v roce 1973, č. 5, poté byla přepracována a tato přepracovaná verze zaváděna do zákonodárství všech členských zemí. Obsahem Evropských vězeňských pravidel jsou 4 části. V I. části jsou definovány základní principy, ve II. části je definována správa vězeňských zařízení, ve III. části je definován personál a ve IV. části je definováno filozoficky - hodnotové pojetí zacházení s vězňami. Mezi hlavní komponenty této části patří vězeňský režim, výchova a vzdělávání, práce, tělesná výchova, sport a odpočinek, příprava na propuštění. V V. části jsou pak definována pravidla pro zvláštní kategorie vězňů. (Černíková, 2002, s. 34-37)

V České republice přišla po roce 1989 potřeba zásadních změn ve vězeňství, která plynula ze zjištěného reálného stavu, který zkoumala komise České národní rady a Ministerstvo spravedlnosti. Výzkumnou metodou byla provedena analýza a komparace vězeňství z pohledu realizované úrovně Standardních minimálních pravidel a Evropských vězeňských pravidel. Byly shledány následující stagnace:

- přetrvávání silně represivních prvků trestní politiky a vězeňství;
- v oblasti zacházení s odsouzenými byl uplatňován akcent trestání;
- za hlavní prostředek výchovného působení byla považována výrobní činnost;
- vězeňská zařízení velkých kapacit, ve kterých vládlo přísné direktivní řízení;
- nevyhovující, unifikované a nedostatečně vybavení cel;
- minimální vybavení všech složek vězeňského systému moderní technikou;
- nedostatečně kvalifikovaný personál;
- neexistující informační síť;
- hromadné ubytování osob dle sovětského modelu.

Souhrn těchto nedostatků definoval stav vězeňství před listopadem 1989 a promítl se do formulace zásad nového pojetí vězeňství. V roce 1991 byla vypracována Koncepce rozvoje vězeňství, ve které byly formulovány cíle reformy a postupy jejich dosažení. Samotné systémové změny započaly v roce 1992, bohužel si širší veřejnost spojuje tuto reformu především s vytvořením nadstandardních podmínek života ve vězení. Systémové změny byly doprovázeny také legislativními změnami např.:

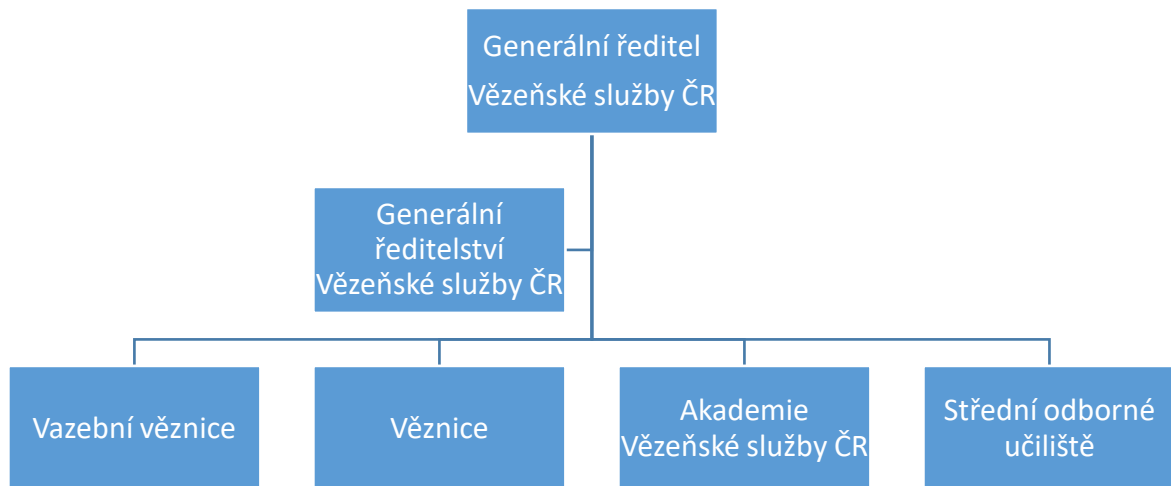
- zákon ČNR č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR;
- vyhláška 247/1992 Sb.;
- novela zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů a to zákonem č. 294/1993 sb.;
- zákon č. 169/1999 o výkonu trestu odnětí svobody;
- zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

Reformy, které tyto zákony nastolily, se vztahují především k tématům modernizace vězeňských zařízení, vytvoření účinného systému zacházení s odsouzenými a profesionální zkvalitnění personálu. (Černíková, 2002, s. 42-47)

3.1 Organizace vězeňské služby

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stáži dne 17. listopadu 1992. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který je řízen generálním ředitelem Vězeňské služby jmenovaným ministrem spravedlnosti. Mezi hlavní činnosti Vězeňské služby dle Kalvodové se řadí:

- správa a střežení vazební věznice a věznice, dohled nad dodržováním zákonem stanovených podmínek výkonu trestu odnětí svobody;
- ostraha, předvádění a eskort osob ve výkonu trestu odnětí svobody;
- působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění;
- provádění výzkumu v oboru penologie;
- provozování hospodářské činnosti za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody;
- zabezpečování vzdělávání a zdravotní péče osob ve výkonu trestu odnětí svobody;
- ve spolupráci s policií ČR se podílí na odhalování a předcházení trestné činnosti. (Kalvodová, 2012, s. 7- 8)

Obrázek 2: Organizační struktura Vězeňské služby ČR, zpracováno dle <http://www.vscr.cz>

Generální ředitelství je možné nadále členit na jednotlivé odbory generálního ředitelství, které v rámci své působnosti metodicky řídí a kontrolují činnost obdobných úseků v organizačních člancích vězeňské služby. Na základě získaných poznatků navrhuje jednotlivé odbory žádoucí opatření, podílí se na vyřizování stížností, oznámení a podnětů, zpracovávají návrhy vnitřních předpisů, podílí se na připomínkovém řízení k právním předpisům a na zpracování právních stanovisek. Jednotlivé odbory také připravují podklady pro jednání generálního ředitele a jeho poradních orgánů. Mezi další důležité články Vězeňské služby patří vazební věznice, ve kterých je vykonáván výkon vazby. Tato zařízení zajišťují, aby vazba plnila zákonem stanovený účel, zabránit obviněnému v předpokládaném maření trestního stíhání nebo v pokračování trestné činnosti. Samotný trest odnětí svobody je pak vykonáván ve věznicích, které se člení dle míry ostrahy, zajištění bezpečnosti a způsobu uplatňování resocializačních programů do čtyř základních typů: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Důležitou součástí Vězeňské služby je také institut vzdělávání Vězeňské služby, který zajišťuje profesní přípravu příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby. (Černíková, 2002, s. 94 - 98)

3.2 Alternativní tresty

Alternativní tresty jsou reakcí na vědecké poznatky o psychice a chování člověka ve společnosti a možnostech změn chování na základě vhodně vedeného sociálního učení. Trest odnětí svobody je s ohledem na tyto poznatky méně účinný a u pachatele lze očekávat značnou míru recidivy. Trest odnětí svobody negativně ovlivňuje sociální reintegraci věz-

něného. Ačkoliv je cílem tohoto trestu zpřetrhání nežádoucích sociálních vazeb, velmi často dochází při prizonizaci také ke zpřetrhání pozitivních sociálních vazeb například s rodinou. Trestem odnětí svobody dochází také ke stigmatizaci kriminálního, narušení volných vlastností, změně sebepojetí, finanční zadluženosti či k přiklonění k homosexuální orientaci. Mezi hlavní důvody vzniku alternativních trestů patří také nárůst kriminality, který způsobil přehlcení napříč institucemi. (Černíková, 2002, s. 121-125) Na rostoucí kriminalitu poukazují také autoři Gřivna, Schelnost a Zoubková, kteří nahlízejí na trest odnětí svobody jako na problematický a volají po rozšíření možností soudů při trestání pachatelů. Z posledních kriminologických a penologických výzkumů vyplývá, že převýchovné programy ve vězeňském prostředí příliš nefungují. Konkrétní převýchovné programy působí na každého odsouzeného jinak a z toho důvodu jsou málo účinné. Existuje také určitá skupina pachatelů, kteří jsou vůči snahám o převýchovu a nápravu zcela imunní. Alternativní tresty, jejichž součástí není odnětí svobody, mají svá opodstatnění, zejména z důvodu ekonomického. Alternativní tresty jsou levnější v porovnání s náklady na výkon trestu odnětí svobody. Také eliminují nežádoucí vliv pobytu ve vězeňském prostředí na odsouzené. Alternativní tresty kladou důraz také na oběti. Dochází při nich mnohem častěji k náhradě škody oběti. (Gřivna, 2012, s. 183-184) Na 7. kongresu OSN byla definována podoba alternativního trestu. Alternativa je volba trestu, která není spojená s odnětím svobody a nesmí zahrnovat žádnou ztrátu svobody. Pachatel musí být schopen vyhovět stanoveným podmínkám, například v souvislosti s peněžitým trestem, musí být pachatel schopen tento trest naplnit. Co se týče délky trestu, musí být alternativní trest úměrný délce trestu odnětí svobody. Trestní zákoník nedefinuje pojem alternativní tresty, autorka Černíková však ve své publikaci předkládá přehled forem alternativního řešení trestních věcí v této podobě:

- podmíněné odsouzení;
- podmíněné odsouzení s dohledem;
- obecně prospěšné práce;
- peněžitý trest. (Černíková, 2002, s. 121-125)

Mezi nejčastější formu alternativního trestu patří podmínění odsouzení. Jeho podstatou je, že soud vynese rozsudek a uloží trest odnětí svobody, ale jeho výkon odloží pod podmínkou, že se odsouzený bude ve stanovené zkušební době chovat řádně. Podmínění odsouzení vychází z předpokladu, že už samo vyslovení viny pachatele a hrozba eventuálního výkonu trestu je dostačujícím trestem. Za pomoci podmíněné odsouzení poskytujeme pachateli důvěru a možnost osvědčit se ve společnosti a prokázat svoji nápravu. Při rozhodování o podmíněném odsouzení bez dohledu nebo s dohledem je rozhodující posouzení sociální vyzrálости pachatele a s tím spojená možnost selhání a potřebná péče. Obecně prospěšné práce jsou alternativním trestem, při jehož uložení musí být respektovány některé zásady. Například musí být práce užitečná jak pro pachatele, tak pro společnost. Musí odpovídat schopnostem a vědomostem pachatele a přinést pachateli morální užitek. Obecně prospěšné práce jsou práce prováděné bez odměny a organizovány regionálními probačními službami. Měřítkem úspěšnosti je bezporuchové provedení práce, skutečnost, že se odsouzený nedopustil dalšího trestného činu, spokojenost zaměstnavatele a pozitivní sebehodnocení odsouzeného. Trest obecně prospěšných prací byl do trestního zákona zařazen novelou provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. a může být uložen pachateli za trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let a je možné jej uložit ve výměře 50 až 400 hodin. (Černíková, 2002, s. 131-133)

Dle dlouhodobé zkušenosti se ukazuje, že alternativní trest v podobě práce pro společnost uvolňuje místa ve věznicích pro závažnější zločince. Snižuje náklady na výkon trestu a také zapojuje společnost do procesu resocializace a převýchovy pachatelů. U veřejnosti se zvyšuje zájem o zacházení s pachateli a vytváří se pocit odpovědnosti za činnosti trestní justice. (Grivna, 2012, s. 186)

Peněžitý trest je hojně používanou formou trestu především u majetkových trestních činů. Tyto činy jsou ze strany pachatele motivovány snahou o neoprávněné obohacení a forma peněžitého trestu tak zacílí na motiv pachatele a postihne majetkový prospěch pachatele, který získal z trestné činnosti. Peněžitý trest lze vyměřit od 2 000 do 50 000 Kč a nelze jej uložit pod dolní či horní hranici, což platí také pro mladistvé. Při stanovení výše peněžitého trestu musí být přihlédnuto k osobním a majetkovým poměrům odsouzeného. Z praxe se ukazuje, že značná část odsouzených se vyhýbá zaplacení peněžitého trestu, ač majetková situace pachatele umožňuje trest splnit. (Černíková, 2002, s. 134)

Dle zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku definuje § 52 tresty, které lze v České republice uložit.

Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty:

- a) odnětí svobody;
- b) domácí vězení;
- c) obecně prospěšné práce;
- d) propadnutí majetku;
- e) peněžitý trest;
- f) propadnutí věci;
- g) zákaz činnosti;
- h) zákaz pobytu;
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce;
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání;
- k) ztrátu vojenské hodnosti;
- l) vyhoštění.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Hlavním cílem této diplomové práce je posouzení faktorů ovlivňujících schopnost resocializace pachatelů trestné činnosti v Praze. Pro splnění tohoto hlavního cíle je nutné definovat provedení dotazníkového průzkumu. Tento dotazníkový průzkum má přispět ke komplexnímu pohledu na problematiku resocializace vězňů a určit hlavní faktory resocializace pachatelů trestné činnosti.

4.1 Výzkumné otázky a stanovení hypotéz

Výzkumná otázka č. 1: Jaká je míra výskytu recidivy u jednotlivých druhů trestů?

H0: Mezi recidivou u prvního odsouzení a druhem trestu není závislost.

HA: Mezi recidivou u prvního odsouzení a druhem trestu je závislost.

Výzkumná otázka č. 2: Jaká je vztah mezi recidivou a podporou rodiny?

H0: Mezi recidivou a podporou rodiny u odsouzených není závislost.

HA: Mezi recidivou a podporou rodiny u odsouzených je závislost.

Výzkumná otázka č. 3: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou psychologa při nebo po výkonu trestu?

H0: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychologa není závislost.

HA: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychologa je závislost.

Výzkumná otázka č. 4: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou psychiatra při nebo po výkonu trestu?

H0: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychiatra není závislost.

HA: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychiatra je závislost.

Výzkumná otázka č. 5: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou speciálního pedagoga při nebo po výkonu trestu?

H0: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou speciálního pedagoga není závislost.

HA: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou speciálního pedagoga je závislost.

Výzkumná otázka č. 6: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou sociálního kurátora při nebo po výkonu trestu?

H0: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou sociálního kurátora není závislost.

HA: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou sociálního kurátora je závislost.

Výzkumná otázka č. 7: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou pracovníka probační a mediační služby při nebo po výkonu trestu?

H0: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou pracovníka probační a mediační služby není závislost.

HA: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou pracovníka probační a mediační služby je závislost.

Výzkumná otázka č. 8: Jaký je vztah mezi recidivou a uplatněním na trhu práce?

H0: Mezi recidivou a uplatněním odsouzených na trhu práce není závislost.

HA: Mezi recidivou a uplatněním odsouzených na trhu práce je závislost.

Výzkumná otázka č. 9: Jaký je vztah mezi recidivou a věkem odsouzeného?

H0: Mezi recidivou a věkem odsouzených není závislost.

HA: Mezi recidivou a věkem odsouzených je závislost.

4.2 Definování proměnných

U výzkumné otázky č. 1, která zní: "Jaká je míra výskytu recidivy u jednotlivých druhů trestů?" jsou proměnné získávány v dotazníkovém průzkumu pomocí otázky č. 4 a č. 6. Otázka č. 4 zní: " Byl/a jste opakovaně odsouzen/a za páčání trestné činnosti?" Tato proměnná je závislou proměnnou. Ze sběru odpovědí na otázku č. 6, která zní: " K jakému druhu trestu jste byl/a odsouzen?", získáme nezávislou proměnnou.

Výzkumná otázka č. 2 zní: "Jaký je vztah mezi recidivou a podporou rodiny?". Její proměnné jsou získávány pomocí otázky č. 8, která zní: "Podporuje Vás rodina při resocializaci (znovu začlenění do společnosti)?" Tato proměnná je závislou proměnnou. Nezávislá proměnná je pak získána za pomoci otázky č. 4 (Byl/a jste opakovaně odsouzen/a za páčání trestné činnosti?)

Výzkumná otázka č. 3 až č. 7: "Jaký je vztah mezi recidivou a podporou odborníků při nebo po výkonu trestu?" je získávána za pomoci otázky č. 10, ve které respondenti hodnotí spolupráci s odborníky (psycholog, psychiatr, speciální pedagog, sociální kurátor, pracovník probační a mediační služby). Odpověď je vyjádřena průměrnou hodnotou jednotlivých hodnocení. Rozpětí odpovědí je 1-5 (výborná spolupráce - špatná spolupráce). Z otázky č. 10 je získána závislá proměnná. Nezávislou proměnou je pak odpověď na otázku č. 4.

Výzkumná otázka č. 8 zní: " Jaký je vztah mezi recidivou a uplatněním na trhu práce?". Závislá proměnná je získávána z otázky č. 15: "Našel/Našla jste uplatnění na trhu práce po výkonu trestu v případě prvního odsouzení?". Nezávislá proměnná je definována otázkou č. 4.

Výzkumná otázka č. 9 zní: " Jaký je vztah mezi recidivou a věkem odsouzeného?", nezávislou proměnnou jsou odpovědi z otázky č. 4. Závislou proměnou získáme z otázky č. 3, která zní: "V kolika letech jste byl/a poprvé řešen/a správnými orgány za protiprávní jednání (přestupek/trestná činnost)?".

4.3 Pojetí výzkumu

Cílem této diplomové práce je posouzení faktorů ovlivňujících schopnost resocializace pachatelů trestné činnosti. Na základě stanoveného cíle jsme zvolili kvantitativní formu výzkumu. Za pomoci dotazníkového šetření jsou identifikovány faktory ovlivňující schopnost resocializace a také jejich míra vlivu. Faktory ovlivňující schopnost resocializace vychází z předešlé rešerše odborné literatury. Je s podivem, z kolika různých oblastí tyto faktory vycházejí. Od vlivu rodiny a prostředí, ve kterém člověk vyrůstá až po kupodivu negativní faktory odnětí svobody, které mohou schopnost resocializace ještě ztížit.

4.4 Technika výzkumu

Pro sběr je využita metoda dotazníku. Dotazník se skládá z 21 otázek, které jsou uvedeny průvodním dopisem. V tomto průvodním dopisu je popsáno zdůvodnění výzkumu, prohlášení o anonymitě a také informace o tom, kdo výzkum dělá. Zejména prohlášení, o anonymitě je v případě tohoto konkrétního dotazníku velmi důležité, neboť cílová skupina dotazníkového výzkumu je velmi specifická, a kromě běžné neochoty respondentů bude nutné také bojovat se strachem z vyplnění dotazníku. Neboť zneužití dat by mohlo mít pro respondenty nepříjemné následky. Dotazník je vytvořen jak v tištěné, tak v elektronické verzi

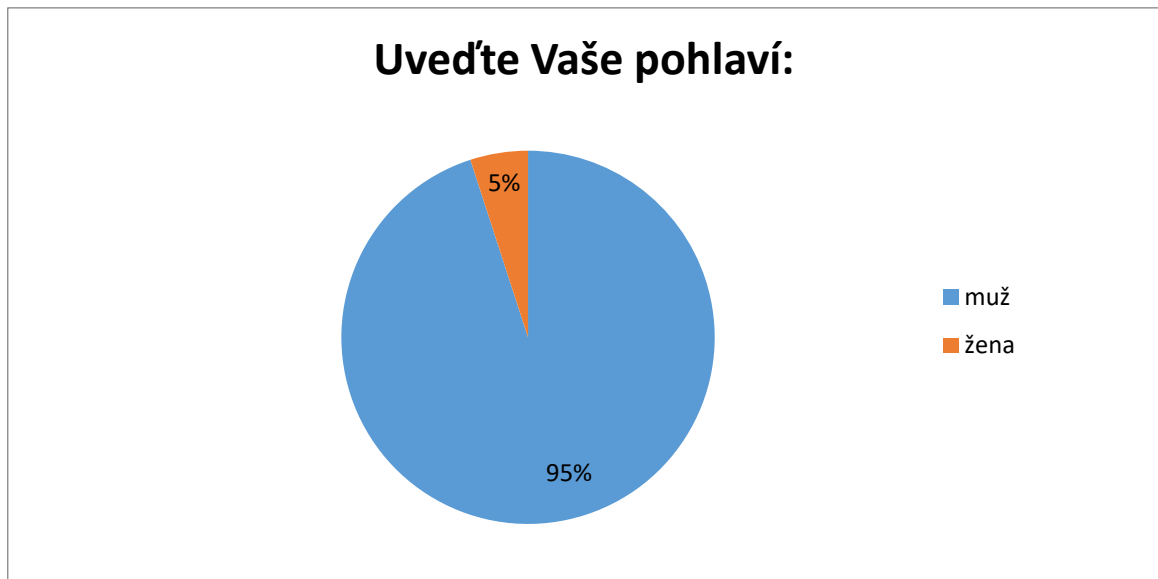
pro pohodlnější sběr dotazníků. Pomocí otázek 1-16 jsou posuzovány faktory ovlivňujících schopnost resocializace pachatelů trestné činnosti. Otázky 17 - 21 jsou otázky identifikační. V dotazníku jsou použity druhy otázek uzavřených (otázka č. 3, 4, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21), výčtových (otázka č. 9), škálových otázek (otázka č. 10), otevřených (otázka č. 5) a polootevřených (otázka č. 1, 2, 5, 6).

4.5 Způsob zpracování dat

Získaná data jsou zaznamenána do tabulky v programu Microsoft Excel, ve kterém jsou vytvořeny kontingenční tabulky. Dále je program Microsoft Excel použit pro vytvoření grafů. Všechny hypotézy mají za cíl testovat závislost mezi dvěma jevy. Pro určení závislosti byl vybrán neparametrický test Chí-kvadrát pro kontingenční a dvoupolní tabulku. Výsledky dotazníkového šetření jsou znázorněny graficky pomocí vhodných typů grafů, především však typů grafů sloupcových, popřípadě koláčových. Každé grafické zobrazení je doplněno komentářem výsledků. V konečné fázi jsou interpretovány získané výsledky a jsou vznesena doporučení pro oblast průzkumu.

4.6 Výzkumný vzorek

Dotazník je určen občanům, kteří byli odsouzeni za páchaní trestné činnosti. Jelikož je tato skupina velmi specifická, byla zvolena pro výměr výzkumného vzorku metoda referenčního výběru neboli metoda sněhové koule. Tento typ nepravděpodobnostního výběru byl záměrně zvolen proto, že cílová skupina respondentů je obtížně dostupná a neexistují seznamy odsouzených napříč věznicemi. Budou osloveny oddělení probace a mediace na území města Prahy, které nabídnou svým klientům dotazník k vyplnění.

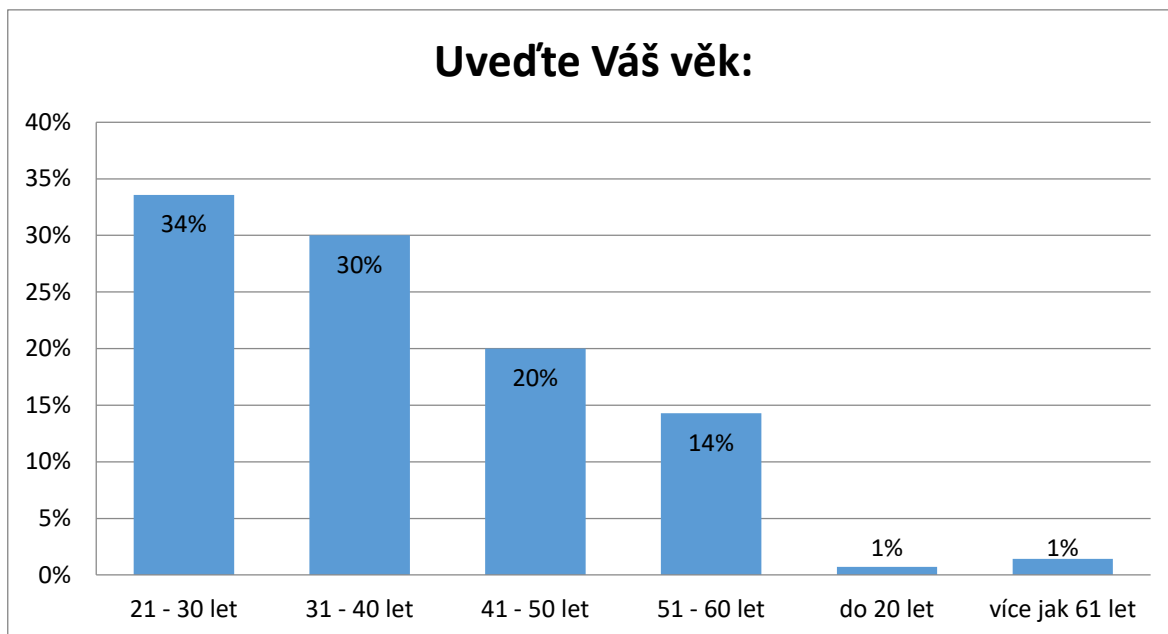

Obrázek 3: Vyhodnocení otázky č. 17

Otázka č. 17 zaměřená na pohlaví respondentů odráží skutečnost, kdy trestných činů spáchaných muži je více než počet trestných činů spáchaných ženami. Z provedeného výzkumu, kdy 95% respondentů jsou mužského pohlaví, je zřejmé, že muži jsou v protispolečenském chování dominantnější. Toto rozdělení koresponduje také s daty ČSÚ. Podle uvedených dat na internetových stránkách ČSÚ v roce 2015 tvořilo 11% odsouzených trestných činů ženy a 89% odsouzených muži. (Soudnictví a kriminalita, 2016)

Tabulka 1: Vyhodnocení otázky č. 17

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
muž	133	95%
žena	7	5%

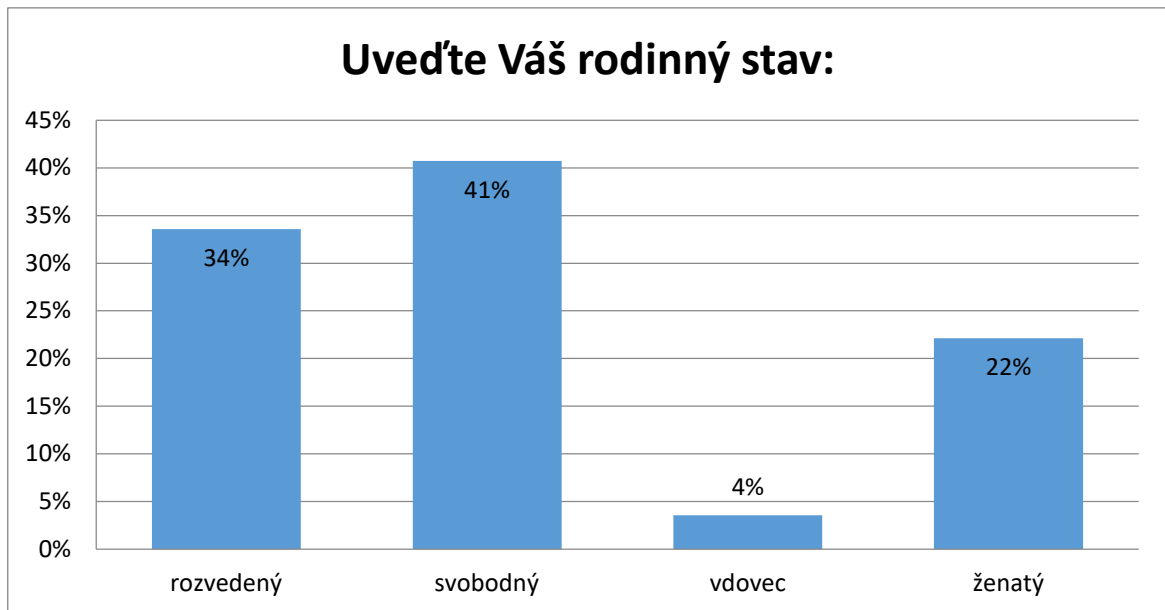

Obrázek 4: Vyhodnocení otázky č. 18

Otázka č. 18 dělila respondenty do věkových skupin. Celkem bylo využito 6 skupin a to skupiny: do 20 let, 21 – 30 let, 31 – 40 let, 41 – 50 let, 51 – 60 let, více než 61 let. Respondenti jsou rozvrstveni v období dospělosti od 21 – 40 let poměrně rovnoměrně. K trestným činům tedy dochází nejvíce právě v produktivním věku jedince a aktivita trestných činů klesá s přibývajícím věkem. Hraniční skupiny jako věk do 20 let a věk na 61 let zaujímají v průzkumu zanedbatelné procento.

Tabulka 2: Vyhodnocení otázky č. 18

Věk respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
21 - 30 let	47	34%
31 - 40 let	42	30%
41 - 50 let	28	20%
51 - 60 let	20	14%
do 20 let	1	1%
více jak 61 let	2	1%

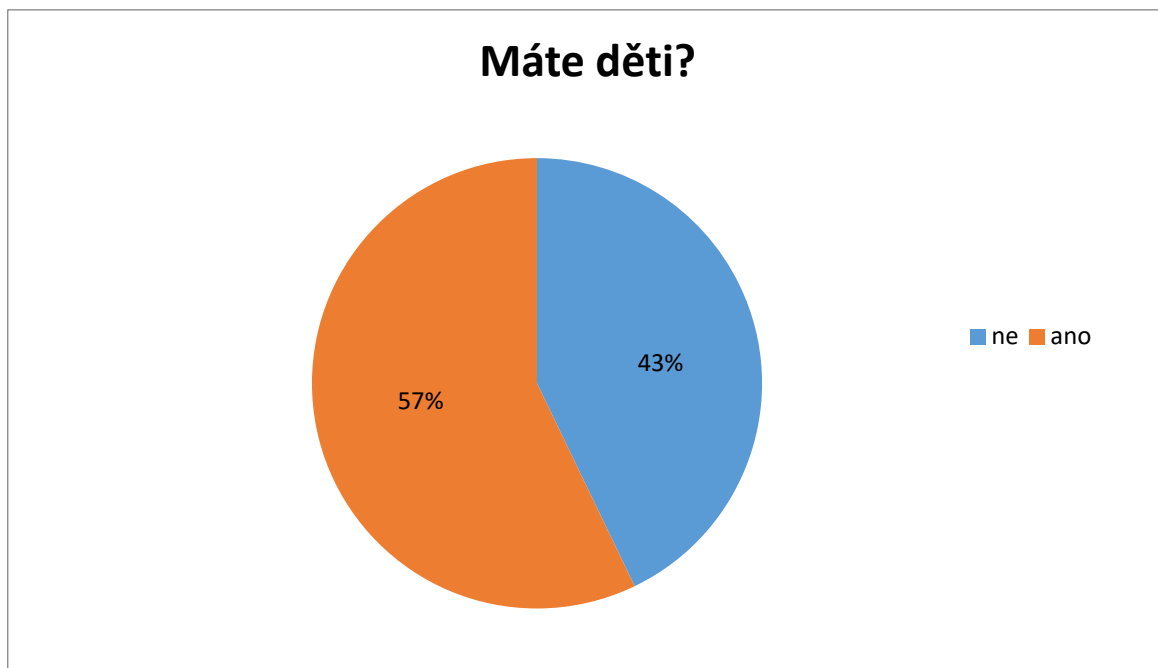

Obrázek 5: Vyhodnocení otázky č. 19

Důležitým faktorem pro resocializaci a zabránění recidivě je rodina a k ní jako takové patří i rodinný stav. Z otázky č. 19 lze vypozařovat, že je poměrně stěžejní, že respondenti uvedli rodinný stav rozvedení nebo svobodní dohromady v 74%. Jedná se tedy o silné zastoupení skupiny respondentů, kteří nemají pevné rodinné vazby alespoň, co se oficiálnosti týče. Preventivní činnosti by tedy měla být zaměřena na tyto skupiny obyvatel nebo alespoň penitenciární a postpenitenciární péče, by se měla soustředit i na tyto ukazatele jako faktor ovlivňující možné protispolečenské chování.

Tabulka 3: Vyhodnocení otázky č. 19

Rodinný stav	Absolutní četnost	Relativní četnost
rozvedený	47	34%
svobodný	57	41%
vdovec	5	4%
ženatý	31	22%

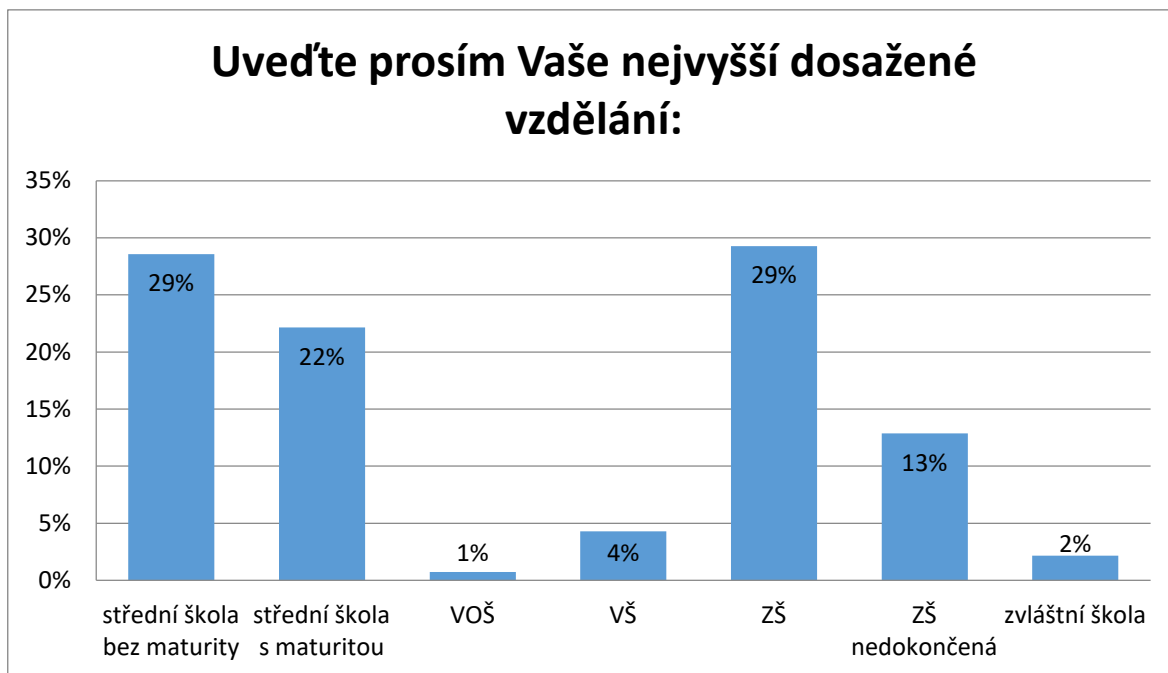

Obrázek 6: Vyhodnocení otázky č. 20

Další skutečností, která může mít vliv na páchaní trestné činnosti a na resocializaci je to, zda je klient bezdětný či nikoliv. Právě otázka č. 20 se respondentů dotazuje, zda dítě mají či nikoliv. Otázka jako taková vykazuje poměrně rovnocenné rozvrstvení respondentů. 57% respondentů uvádí, že děti mají a 43% respondentů uvádí opak.

Tabulka 4: Vyhodnocení otázky č. 20

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	60	43%
ano	80	57%

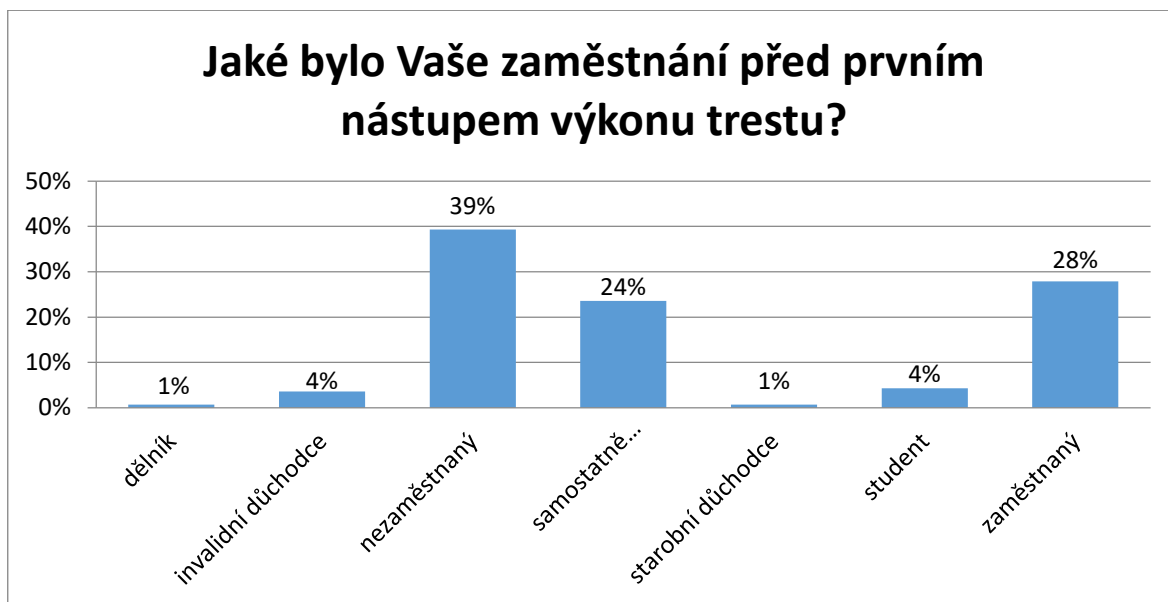
Obrázek 7: Vyhodnocení otázky č. 21

Otázka č. 21, která se věnuje vzdělání respondentů, patří k okolnostem, které budou silně ovlivňovat schopnosti chápání společenských norem a pravidel a jistě mají vliv i na resocializaci. Výzkum ukázal, že nejvýše dosažené vzdělání do střední školy bez maturity mají dohromady skupiny respondentů v 73%. Pouze 27% respondentů vykazuje vzdělání vyšší. Pokud bychom sledovali jednotlivé skupiny stupně vzdělání, tak podstatnou část respondentů zaujímá již ZŠ z 30% respondentů. Dokonce nedokončenou základní školu vykazuje 13% respondentů. Lze tedy usuzovat, že vzdělání vykazuje podstatný vliv na prevenci před páčáním trestné činnosti.

Tabulka 5: Vyhodnocení otázky č. 21

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
střední škola bez maturity	40	29%
střední škola s maturitou	31	22%
VOŠ	1	1%
VŠ	6	4%
ZŠ	41	29%
ZŠ nedokončená	18	13%
zvláštní škola	3	2%

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

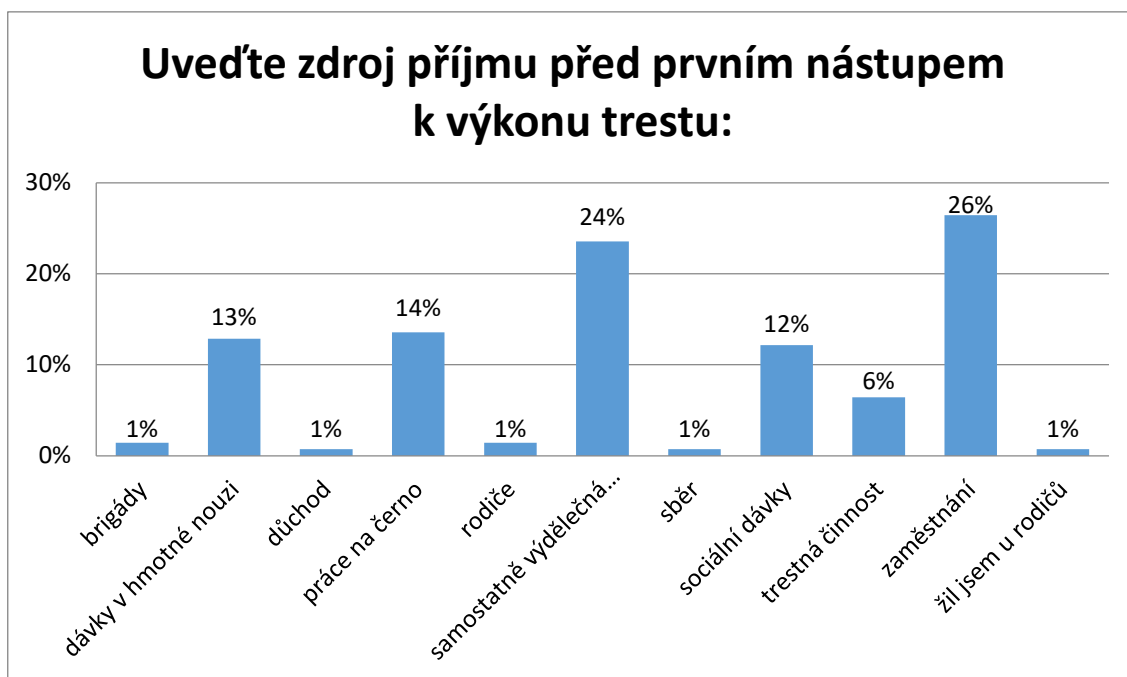

Obrázek 8: Vyhodnocení otázky č. 1

U otázky číslo 1 byli respondenti dotazováni na zaměstnání, před prvním nástupem k výkonu trestu. Otázka měla za cíl zjistit, jaké procento respondentů nemělo zaměstnání ani jinou výdělečnou činnost, kdy toto může být jedním z klíčových faktorů ovlivňující páchání trestné činnosti. Můžeme sledovat, že 39 % respondentů byli nezaměstnaní, 28 % respondentů měli zaměstnání a 24 % respondentů byli samostatně výdělečně činní. Ostatní činnosti jako student, starobní důchodce, invalidní důchodce a jiné jsou obsaženi ve zbylých 9 %. Lze tedy pozorovat, že faktor zaměstnání významně ovlivňuje sklony k páchání trestné činnosti.

Tabulka 6: Vyhodnocení otázky č. 1

Druh zaměstnání	Absolutní četnost	Relativní četnost
dělník	1	1%
invalidní důchodce	5	4%
nezaměstnaný	55	39%
samostatně výdělečně činný	33	24%
starobní důchodce	1	1%
student	6	4%
zaměstnaný	39	28%

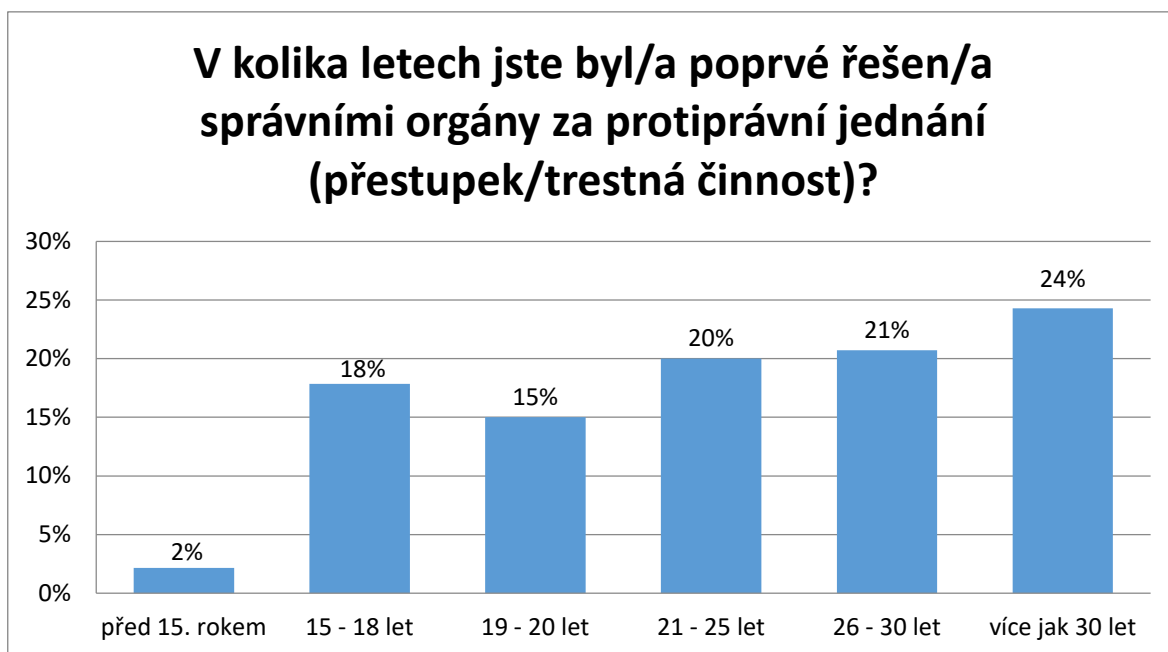

Obrázek 9: Vyhodnocení otázky č. 2

Otázka číslo 2, kdy respondenti uváděli zdroj příjmů, před prvním nástupem trestu, měla za cíl rozpoznat, kolik procent respondentů mělo nestálý zdroj příjmů v podobě nezávislých činností. Dle této otázky můžeme sledovat, že 50% respondentů uvedlo příjem ze zaměstnání nebo samostatně výdělečné činnosti a 50% respondentů uváděli typy nestabilních příjmů v podobě práce na černo, trestné činnosti, sociálních dávek, hmotné nouze. I když mezi těmito skupinami není rozdíl, tak při pohledu na složení jednotlivých skupin a s porovnáním s otázkou číslo 1 lze usuzovat, že stabilní pracovní zázemí může být prevencí před pácháním trestné činnosti.

Tabulka 7: Vyhodnocení otázky č. 2

Zdroj příjmu	Absolutní četnost	Relativní četnost
brigády	2	1%
dávky v hmotné nouzi	18	13%
důchod	1	1%
práce na černo	19	14%
rodiče	2	1%
samostatně výdělečná činnost	33	24%
sběr	1	1%
sociální dávky	17	12%
trestná činnost	9	6%
zaměstnání	37	26%
žil jsem u rodičů	1	1%

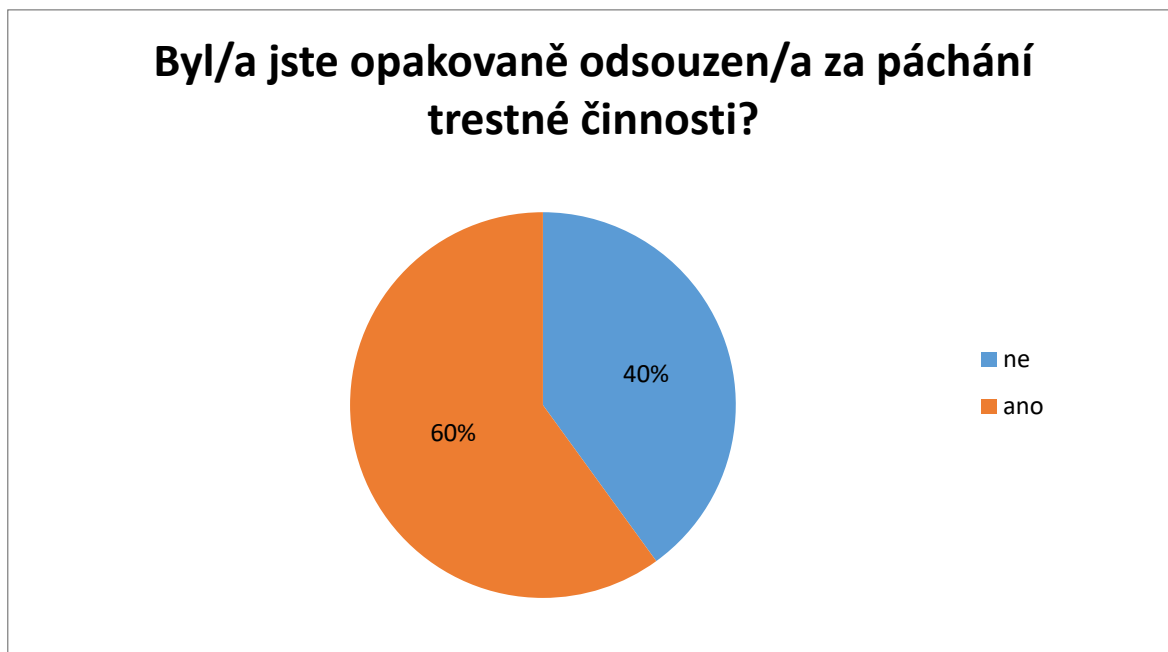

Obrázek 10: Vyhodnocení otázky č. 3

Otázka číslo 3 směřovala do období prvních zkušeností s porušením zákona. Taková otázka mohla naznačit trend, v jaké věkové skupině je největší riziko. Data výzkumu však ukazují téměř rovnoměrné rozvrstvení respondentů do 30 let věku respondentů. Těmto skupinám by tedy měla být věnována pozornost v rámci nástrojů prevence. Skupina respondentů, která byla řešena správními orgány nebo orgány činnými v trestním řízení před 15. rokem vykazuje velmi nízké procento, což je jistě způsobené i hranicí trestní odpovědnosti, která je v ČR stanovena 15 rokem. Nástroje prevence je dle výzkumu potřeba aplikovat na osoby do 30 let věku.

Tabulka 8: Vyhodnocení otázky č. 3

Věkové rozmezí	Absolutní četnost	Relativní četnost
před 15. rokem	3	2%
15 - 18 let	25	18%
19 - 20 let	21	15%
21 - 25 let	28	20%
26 - 30 let	29	21%
více jak 30 let	34	24%

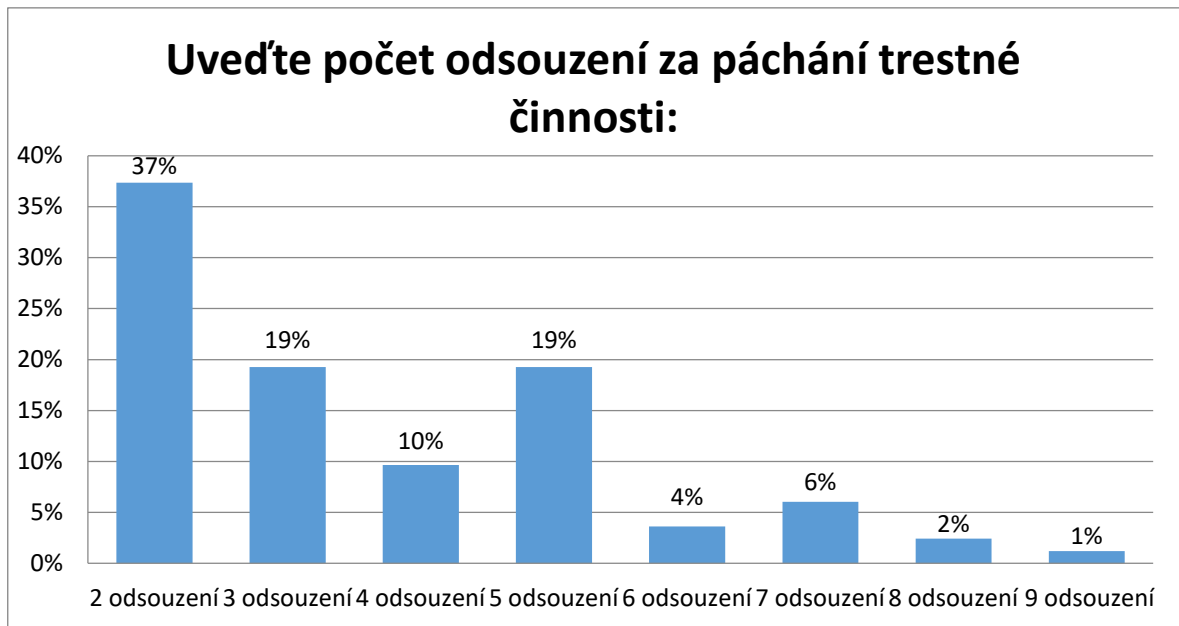

Obrázek 11: Vyhodnocení otázky č. 4

Tato otázka rozdělvala respondenty na recidivisty, tedy ty, co byli opakovaně odsouzeni a na ty, kteří byli odsouzeni pouze jednou. Výsledkem je, že 60 % respondentů se zařadilo do skupiny recidivistů a lze tedy u nich hledat další společné faktory, které ovlivňují opakované páčání trestné činnosti a brání úspěšné resocializaci.

Tabulka 9: Vyhodnocení otázky č. 4

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	56	40%
ano	84	60%

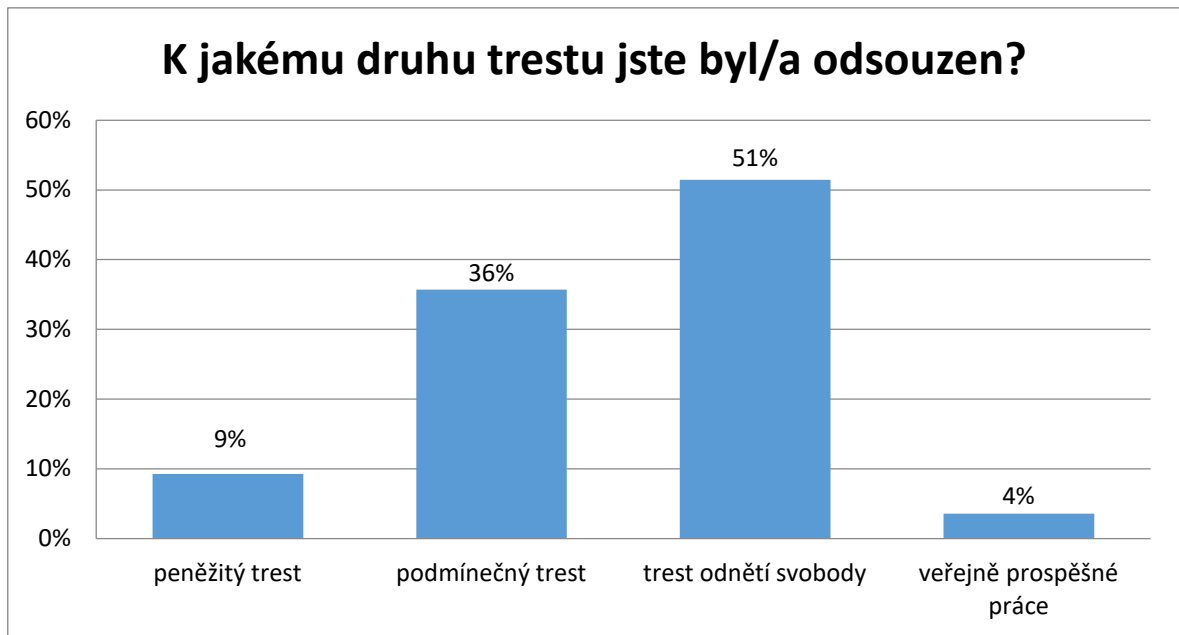

Obrázek 12: Vyhodnocení otázky č. 5

Na předchozí otázku bylo navázáno otázkou, která se týkala počtu odsouzení u respondentů, kteří uvedli, že byli opakovaně odsouzeni. Největší počet respondentů byli odsouzení dvakrát. Významné procento opětovně odsouzených lze sledovat i u počtu tři a pět. Kombinace s ostatními otázkami nám dá zajímavé faktory, které ovlivňují recidivu a s tím tedy spojenou resocializaci.

Tabulka 10: Vyhodnocení otázky č. 5

Počet odsouzení	Absolutní četnost	Relativní četnost
2 odsouzení	31	37%
3 odsouzení	16	19%
4 odsouzení	8	10%
5 odsouzení	16	19%
6 odsouzení	3	4%
7 odsouzení	5	6%
8 odsouzení	2	2%
9 odsouzení	1	1%

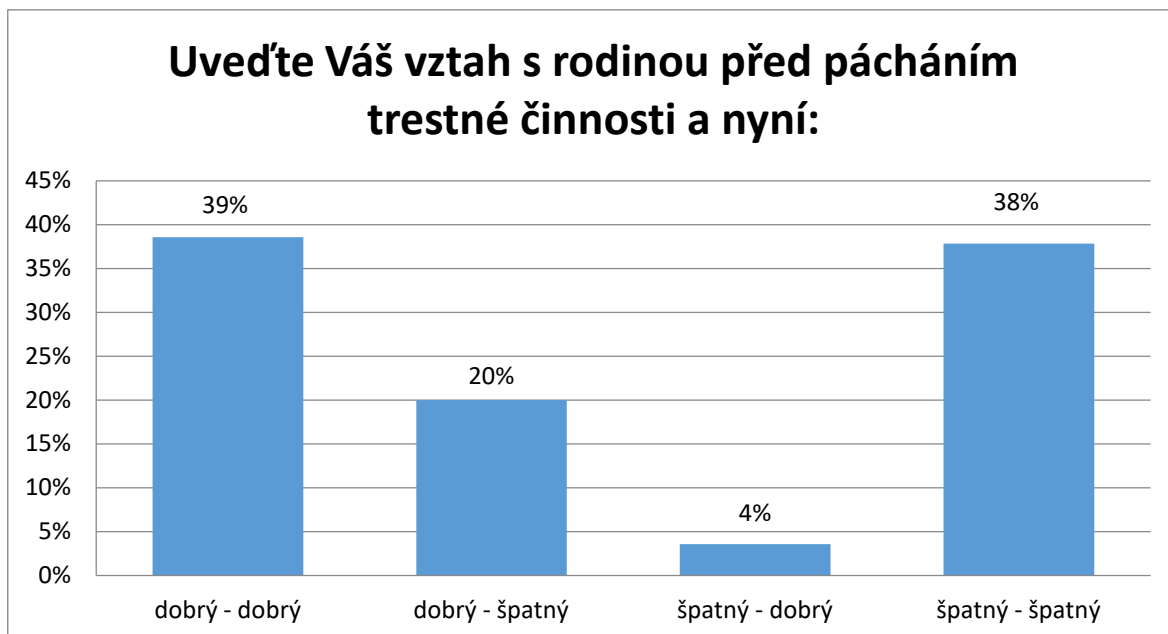

Obrázek 13: Vyhodnocení otázky č. 6

Cílem otázky č. 6 bylo rozdělení trestů. Otázka byla koncipována do oblasti všech typů trestů, ale důležitým rozdělením jsou i alternativní a tradiční tresty. Mezi tradiční tresty patří odnětí svobody a mezi alternativní tresty patří: peněžitý trest, podmíněčný trest, veřejně prospěšné práce. Respondenti byli tázáni na druh trestu při prvním odsouzení. Ukazuje se, že tradiční trest ve formě odnětí svobody vykazuje 51% respondentů. Naopak alternativní trest 49% respondentů, kdy nejvíce je zastoupen z 36% podmíněčný trest. Mnohem zajímavější je však sledovat druh trestu a jeho účinnost vzhledem k následné recidivě. Výzkum ukázal, že z 84 respondentů, kteří uvedli opakované odsouzení, je 52 respondentů, kteří byli odsouzeni v případě prvního odsouzení k alternativnímu trestu.

Tabulka 11: Vyhodnocení otázky č. 6

Druh trestu	Absolutní četnost	Relativní četnost
peněžitý trest	13	9%
podmínečný trest	50	36%
trest odnětí svobody	72	51%
veřejně prospěšné práce	5	4%

Obrázek 14: Vyhodnocení otázky č. 7

Otázka č. 7 zjišťovala vývoj vztahu v rodině před páčáním trestné činnosti a v současnosti. Z výsledků otázek lze usuzovat, jaký vliv mělo na tento vztah samotné páčání trestné činnosti. Samotná rodina, rodinné prostředí a její případná podpora, je důležitým faktorem při resocializaci. Z provedeného výzkumu můžeme vyzorovat, že cca 38% respondentů si zachovalo stejný vztah s rodinou. Poměrně vysoké procento respondentů, a to 20%, uvedlo, že se jejich vztah zhoršil. Mizivý je potom počet respondentů, u kterých došlo ke zlepšení vztahu v rodině.

Tabulka 12: Vyhodnocení otázky č. 7

Vztah s rodinou	Absolutní četnost	Relativní četnost
dobrý - dobrý	54	39%
dobrý - špatný	28	20%
špatný - dobrý	5	4%
špatný - špatný	53	38%

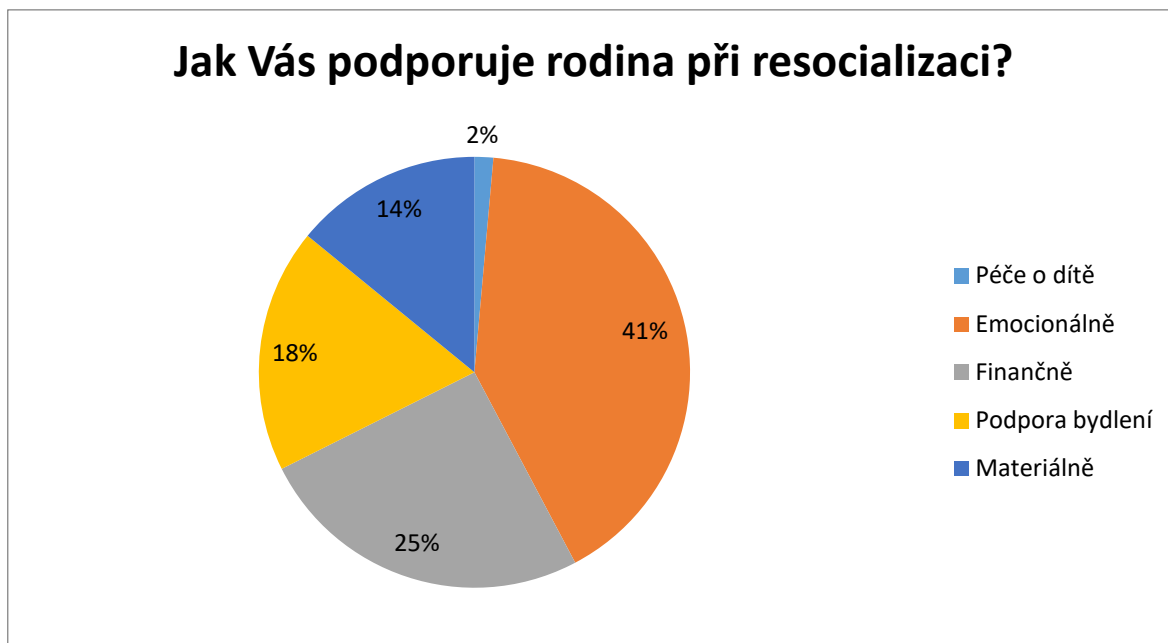

Obrázek 15: Vyhodnocení otázky č. 8

Mezi nejdůležitější faktory ovlivňující socializaci člověka patří rodina. Stejně tomu je i u resocializace odsouzených, kdy právě podpora rodiny a stabilní rodinné prostředí je tím klíčovým motivem k úspěšnému odpoutání se od společensky nežádoucích vzorců chování. Z výsledků otázky číslo 8, kdy rozložení respondentů je přibližně rovnoměrné, 51% respondentů podporuje rodina a 49% respondentů rodina nepodporuje, nelze usuzovat žádné závěry. Nicméně v souvislostech s ostatními otázkami dostáváme zajímavé skutečnosti. Např. pouze 38% respondentů, kteří uvedli opakované odsouzení, vyjadřují podporu rodiny při resocializaci.

Tabulka 13: Vyhodnocení otázky č. 8

Popisky řádků	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	69	49%
ano	71	51%

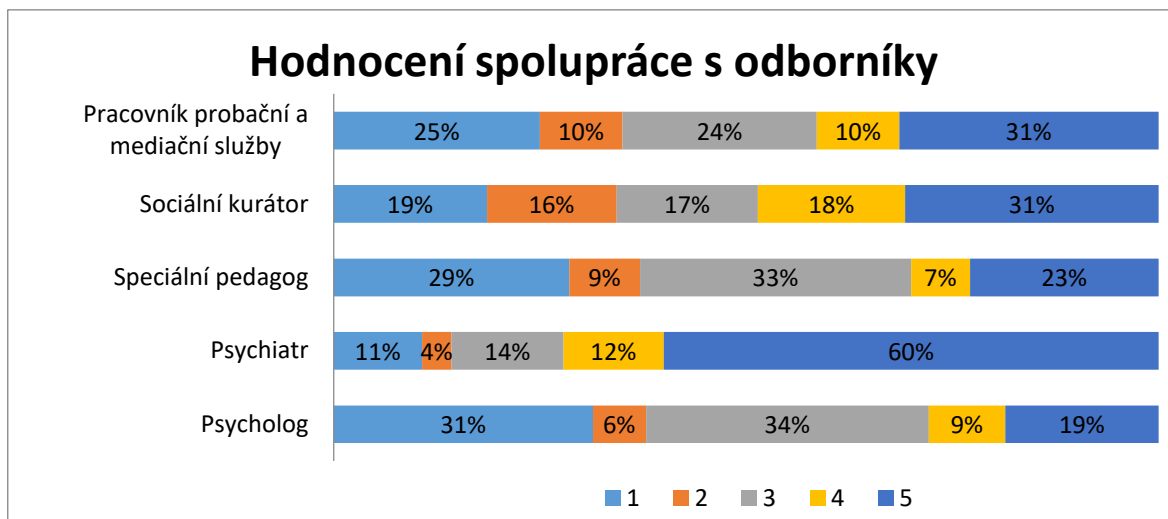

Obrázek 16: Vyhodnocení otázky č. 9

Otázka č. 9 dále zpochobňovala předchozí otázku. Ti respondenti, kteří odpověděli na otázku podpory rodiny při resocializaci kladně, měli možnost vydefinovat druhy pomoci od rodiny. Ve výběru byly určeny možnosti: finanční pomoc, materiální pomoc, podpora bydlení, emocionální pomoc, možnost jiné. Možnosti byly vybrány na základě prvků, které stabilizují osobnost při krizových situacích. Odpověď jiné dala možnost respondentům vyjádřit individuální stabilizační prvek. Z výsledků otázky vyplývá, že nejčastější podporou rodiny je podpora emocionální, a to v 41%. Následuje podpora finanční 26%, podpora bydlení 19%, podpora materiální 14%. Možnost jiné využili pouze dva respondenti, pro které byla důležitá podpora rodiny v oblasti péče o dítě.

Tabulka 14: Vyhodnocení otázky č. 9

	Péče o dítě	Emocionálně	Finančně	Podpora bydlení	Materiálně
Absolutní četnost	2	58	36	26	20
Relativní četnost	1%	41%	25%	18%	14%

Obrázek 17: Vyhodnocení otázky č. 10

U otázky č. 10 bylo zjišťováno vnímání pomoci v rámci penitenciární a postpenitenciární péče. Respondenti byli dotázáni na ohodnocení odborníků pomocí systému školního ohodnocení, kdy známka 1 znamenala výbornou spolupráci a naopak nejhorší až žádnou spolupráci označovala známka 5. Pomoc odborníků, která směřuje k celkové nápravě a uvědomění si důležitosti společenských norem je důležitou prevencí před následnou recidivou.

I následná péče např. sociálních kurátorů, kteří svoji činnost soustředí na sanaci rizik po výkonu trestu, je preventivním nástrojem pro úspěšnou resocializaci. Z provedeného výzkumu vyplývá, že nejhůře ohodnoceným odborníkem je psychiatr s průměrnou známkou 4,1. Toto je jistě dáno specifickou činností a cílovou skupinou tohoto odvětví, protože ne každý odsouzený má psychiatrické poruchy.

Naopak nejlepší ohodnocení má odvětví psychologie s průměrnou známkou 2,7. Tato oblast zahrnující též psychoterapii a je jistě klíčovou složkou v rámci penitenciární péče směřující k rehabilitaci osobnosti. Ostatní odvětví jako speciální pedagog, sociální kurátor a pracovník probační a mediační služby získali ohodnocení srovnatelné.

Výzkum však ukazuje, že vnímání odborníků není zcela jednoznačně pozitivní, což za jisté může značit sklony k odmítání pomoci či k její nedůvěře.

Tabulka 15: Vyhodnocení otázky č. 10, absolutní četnost

Absolutní četnost	1	2	3	4	5
Psycholog	44	9	48	13	26
Psychiatr	15	5	19	17	84
Speciální pedagog	40	12	46	10	32
Sociální kurátor	26	22	24	25	43
Pracovník probační a mediační služby	35	14	33	14	44

Tabulka 16: Vyhodnocení otázky č. 10, relativní četnost

Relativní četnost	1	2	3	4	5
Psycholog	31%	6%	34%	9%	19%
Psychiatr	11%	4%	14%	12%	60%
Speciální pedagog	29%	9%	33%	7%	23%
Sociální kurátor	19%	16%	17%	18%	31%
Pracovník probační a mediační služby	25%	10%	24%	10%	31%

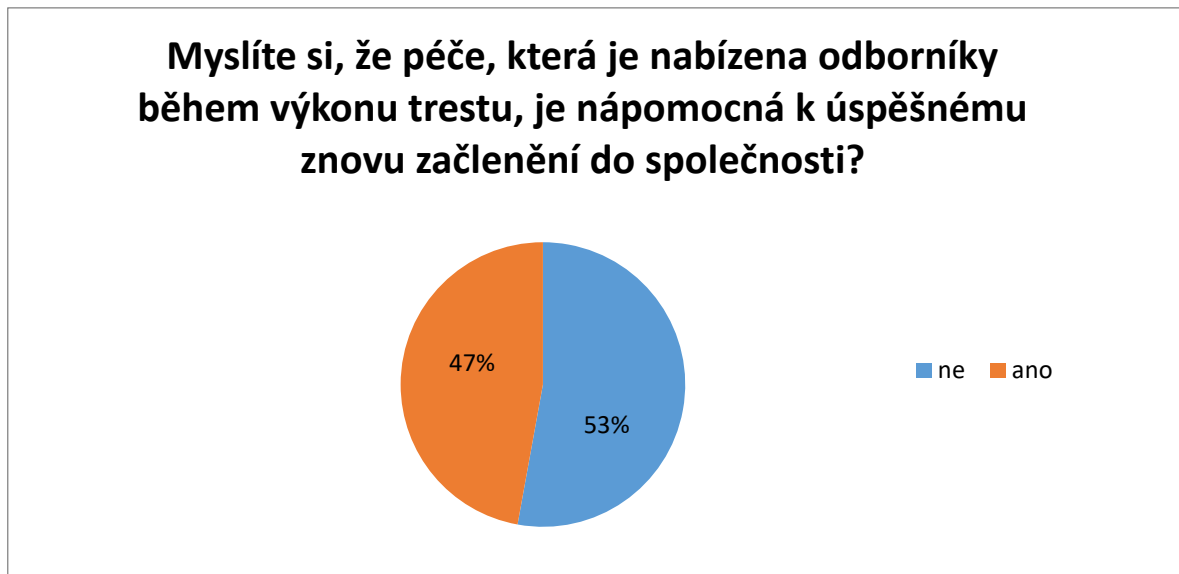

Obrázek 18: Vyhodnocení otázky č. 11

Otázka č. 11 zjišťovala vnímání respondentů ohledně úspěšnosti resocializace nebo výhledu na následné znovu začlenění do společnosti po výkonu trestu. Je zajímavé, že 80% respondentů si myslí, že se jim podaří nebo již podařilo znovu začlenit do společnosti. Tento poměrně silný výsledek značí vnitřní odhodlání většiny odsouzených, které je jistě motivačním prvkem. Pozoruhodné však je srovnání s otázkou týkající se recidivy, kdy se ukazuje, že 73% recidivistů vnímá resocializaci také jako úspěšnou. V rámci sebereflexe odsouzených se může jednat o nezískání negativního náhledu na své nežádoucí jednání.

Tabulka 17: Vyhodnocení otázky č. 11

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	28	20%
ano	112	80%

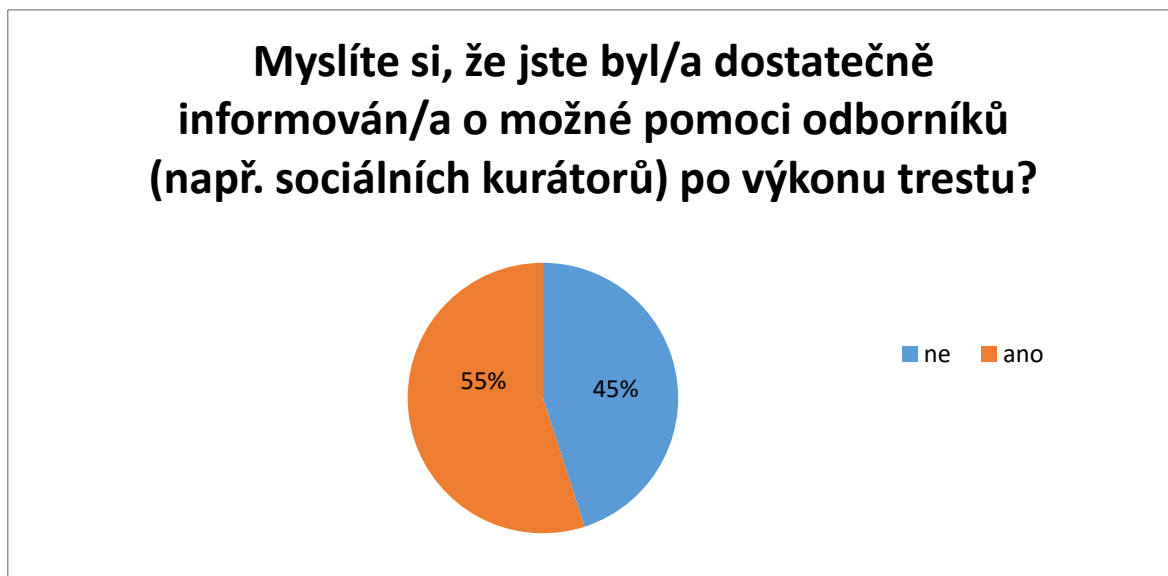

Obrázek 19: Vyhodnocení otázky č. 12

Otázka č. 12 byla zaměřena na vnímání respondentů ohledně důležitosti a pomoci odborníků během výkonu trestu, které směřuje ke zvyšování úspěšnosti resocializace. Cílem odborníků pracujících s lidmi odsouzenými za páchaní trestné činnosti je jistě náprava vzorců chování, náhled na své dřívější chování a zabránění recidivy. Takovýto cíl může být naplněn pouze tehdy, pokud dochází ke kooperaci odborníka a odsouzeného a panuje mezi nimi důvěra. Výsledky průzkumu ukazují, že 53% respondentů nevnímá pomoc odborníků jako účinnou. Právě takový výsledek značí nedůvěru v pomoc odborníků, která může být způsobena buď kvalitou poskytované pomoci, nebo přístupem odsouzených. Oba faktory ovlivňující kvalitu poskytované pomoci mají vliv na odbourání recidivy a posílení úspěšnosti resocializace.

Tabulka 18: Vyhodnocení otázky č. 12

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	74	53%
ano	66	47%

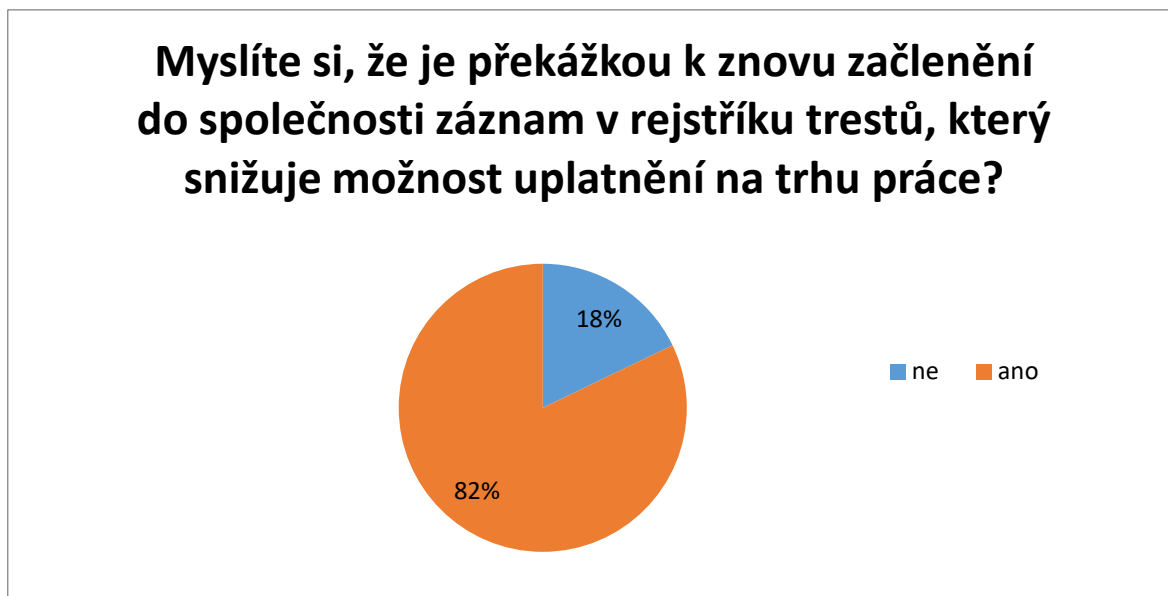

Obrázek 20: Vyhodnocení otázky č. 13

Cílem otázky č. 13 bylo zjištění, zda se respondenti cítili dostatečně informovaní o následné péči ve formě např. sociálních kurátorů. Aby byla pomoc účelná, tak nemůže obsahovat pouze činnosti během výkonu trestu, ale musí mít jistou kontinuitu. Je otázkou v jaké míře odsouzení i po vykonání trestu chtějí nadále s odborníky spolupracovat a pracovat tak na své resocializaci, nicméně měli by být důkladně informováni. 45% respondentů uvedlo, že se necítí být dostatečně informováni o následné pomoci. Rozdíl oproti těm, kteří odpověděli opačně, není tedy nijak závratný, ale pokud by se jednalo o konstatování, že téměř polovina odsouzených se necítí být dostatečně informována o následné péči a tedy vedena ke komplexní resocializaci, tak bych toto číslo vnímal jako vysoké.

Tabulka 19: Vyhodnocení otázky č. 13

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	63	45%
ano	77	55%

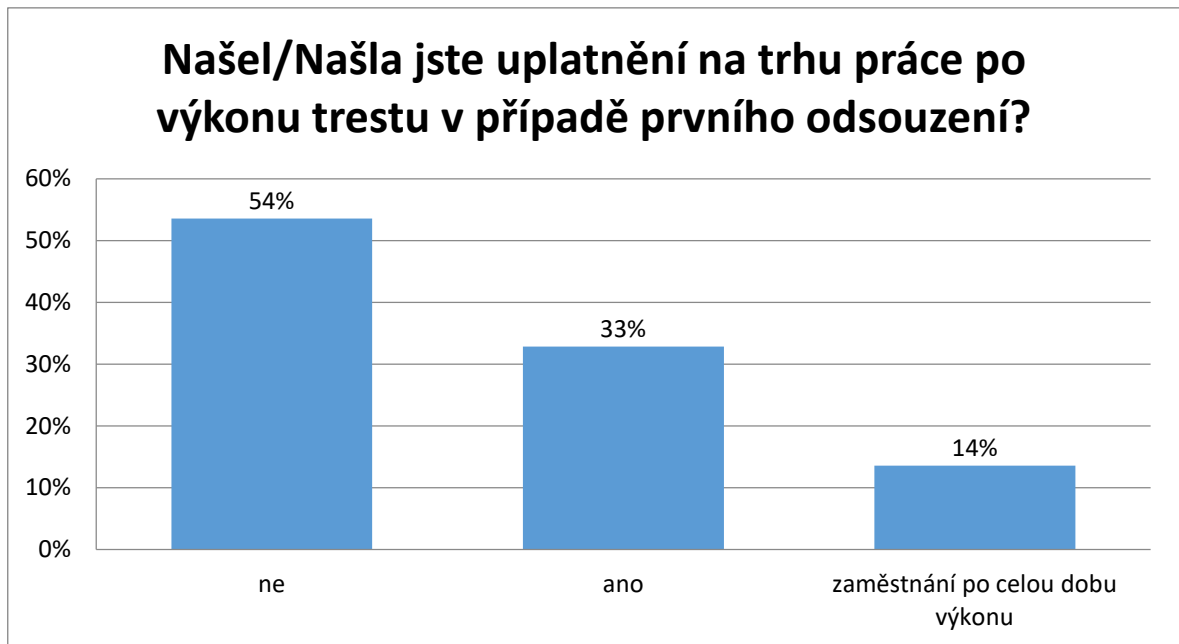

Obrázek 21: Vyhodnocení otázky č. 14

Základní podmínkou většiny zaměstnavatelů při hledání vhodného zaměstnance je požadavek čistého rejstříku trestů. I z tohoto faktu vyplývá, že záznam v rejstříku trestů nutně snižuje schopnost uplatnění na trhu práce. Jedním z faktorů, které člověku mohou bránit v pokračování trestné činnosti je jistě stabilní zaměstnání a o to více i stabilní příjem. Právě otázka číslo 14 zjišťovala vnímání záznamu v rejstříku trestu odsouzenými vzhledem k resocializaci a nízkému uplatnění na trhu práce. Drtivá většina respondentů, 82%, uvedli, že záznam v rejstříku trestů vnímají jako překážku na cestě k resocializaci. Je k zamyšlení, zda je pro společnost vyžadující, aby u všech trestů byl následný záznam v rejstříku trestů, a tím se zvyšovalo riziko recidivy.

Tabulka 20: Vyhodnocení otázky č. 14

Popisky řádků	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	25	18%
ano	115	82%

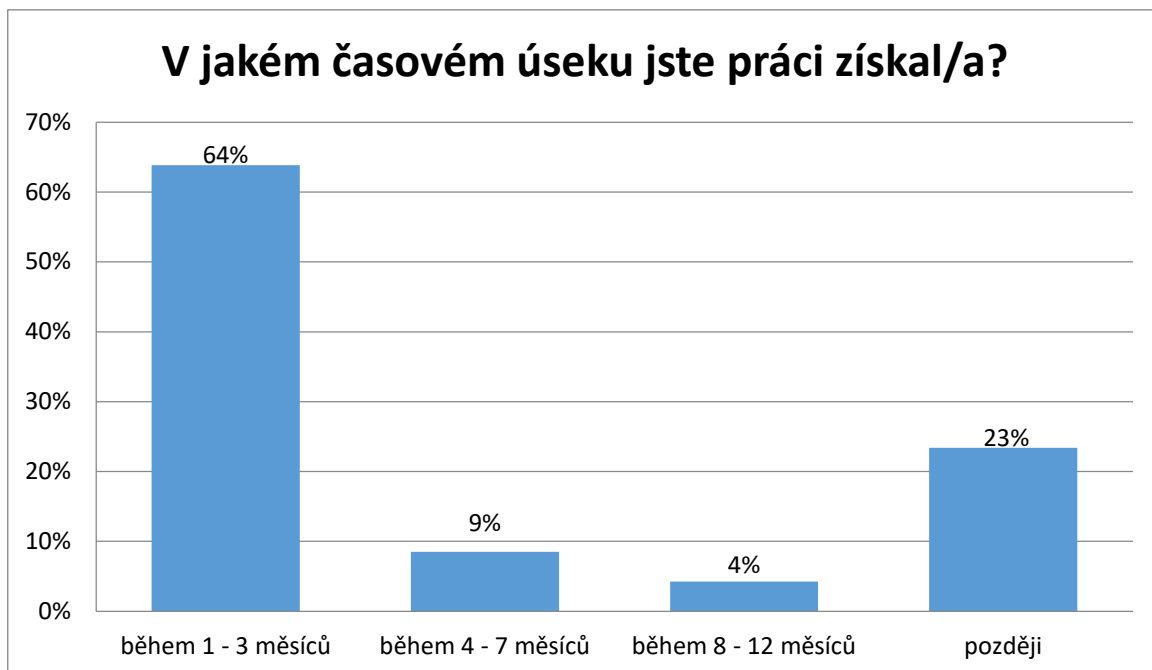

Obrázek 22: Vyhodnocení otázky č. 15

Otázka č. 15, rozvíjela otázku faktoru zaměstnání, kdy respondenti byli dotázáni, zda našli práci po výkonu trestu v případě prvního odsouzení. Respondenti volili mezi možnostmi ano, ne a možností, že byli zaměstnání po celou dobu výkonu trestu. Tato možnost může odpovídat trestům alternativním. Téměř 54% respondentů zaměstnání nenašlo. Naopak 33% respondentů zaměstnání našlo a pouze 13% respondentů bylo zaměstnáno po celou dobu výkonu trestu. Tuto otázku lze zkoumat v souvislostech např. s otázkou recidivy, kdy můžeme sledovat, že u 75 % respondentů, kteří byli opakovaně trestáni a jejich první trest, byl trestem odnětí svobody, nedošlo k nalezení práce po prvním výkonu trestu a naopak došlo k recidivě.

Tabulka 21: Vyhodnocení otázky č. 15

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	75	54%
ano	46	33%
zaměstnání po celou dobu výkonu	19	14%

Obrázek 23: Vyhodnocení otázky č. 16

Tato otázka rozvíjí otázku č. 15 a to u respondentů, kteří reagovali kladně a tedy našli práci po prvním výkonu trestu. V této otázce se řešilo období, za které respondent práci našel. Nejvíce respondentů našlo práci během 1 – 3 měsíců a to u 65 % respondentů, kteří práci našli. Poměrně vysoké je však i číslo, kdy respondenti našli práci po více než roce hledání, a to 22%. Poměrně znepokojující je, že 70% respondentů, kteří našli práci během 1 – 3 měsíců, vykazuje recidivu.

Tabulka 22: Vyhodnocení otázky č. 16

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
během 1 - 3 měsíců	30	64%
během 4 - 7 měsíců	4	9%
během 8 - 12 měsíců	2	4%
později	11	23%

5.1 Verifikace hypotéz

Výzkumná otázka č. 1: Jaká je míra výskytu recidivy u jednotlivých druhů trestů?

H₀: Mezi recidivou u prvního odsouzení a druhem trestu není závislost.

H_A: Mezi recidivou u prvního odsouzení a druhem trestu je závislost.

Na základě dotazníkového šetření vytvoříme tabulku absolutních četností rozdělených dle recidivy a alternativního trestu. Výsledky jsou zaznamenány do tabulky č. 23: Verifikace hypotézy č. 1. Verifikaci hypotézy provedeme pomocí testu nezávislosti Chí-kvadrát.

Tabulka 23: Verifikace hypotézy č. 1

Recidiva	Peněžitý trest	Podmínečný trest	Veřejně prospěšné práce	Trest odnětí svobody	Celkový součet
počet respondentů bez recidivy	4	12	0	40	56
počet respondentů s recidivou	9	38	5	32	84
Celkový součet	13	50	5	72	140

Rovnice 1: Očekávaná četnost

$$O = \frac{\text{součin marginálních četností}}{\text{celková četnost}}$$

Na základě absolutních četností, vypočítáme dle rovnice č. 1 očekávané četnosti pro jednotlivá pole tabulky.

Tabulka 24: Verifikace hypotézy č. 1, výpočet očekávané četnosti

Očekávaná četnost	Peněžitý trest	Podmínečný trest	Veřejně prospěšné práce	Trest odnětí svobody
počet respondentů bez recidivy	5,2	20,0	2,0	28,8
počet respondentů s recidivou	7,8	20,0	2,0	43,2

Rovnice 2: Testové kritérium

$$\chi^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

Za pomoci rovnice č. 2 vypočteme testové kritérium χ^2 . Pro jednotlivá pole tabulky. Součtem těchto hodnot získáme finální testové kritérium, díky němuž lze provést verifikaci hypotézy.

Tabulka 25: Verifikace hypotézy č. 1. kontingenční tabulka

Kontingenční tabulka	Peněžitý trest	Podmínečný trest	Veřejně prospěšné práce	Trest odnětí svobody
počet respondentů bez recidivy	0,3	3,2	2,0	4,4
počet respondentů s recidivou	0,2	16,2	4,5	2,9

$$\chi^2 = 33,6$$

Rovnice 3: Výpočet počtu stupňů volnosti:

$$f = (r - 1)(s - 1)$$

$$\chi^2_{0,05}(3) = 7,8$$

Za pomoci rovnice č. 3, vypočteme stupně volnosti a určíme kritickou hodnotu testové kritéria. Jelikož je vypočítaná hodnota testovacího kritéria větší než kritická hodnota testovacího kritéria, musíme odmítnout hypotézu H_0 a přijmout hypotézu H_A . Mezi alternativním druhem trestu a recidivou tedy existuje závislost.

Výzkumná otázka č. 2: Jaká je vztah mezi recidivou a podporou rodiny?

H₀: Mezi recidivou a podporou rodiny u odsouzených není závislost.

H_A: Mezi recidivou a podporou rodiny u odsouzených je závislost.

Tabulka 26: Verifikace hypotézy č. 2.

Recidiva	Bez podpory rodiny	S podporou rodiny	Celkový součet
počet respondentů bez recidivy	17	39	56
počet respondentů s recidivou	52	32	84
Celkový součet	69	71	140

Rovnice 4: Vztah pro výpočet testovacího kritéria u čtyřpolní tabulky.

$$\chi^2 = \frac{(ad - bc)^2}{(a + b)(a + c)(b + d)(c + d)}$$

$$\chi^2 = 13,379$$

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (13.379) je větší než kritická hodnota testovacího kritéria (5,991) odmítáme hypotézu H_0 a přijmeme alternativní hypotézu H_A . Mezi recidivou a podporou rodiny tedy existuje závislost.

Výzkumná otázka č. 3: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou psychologa při nebo po výkonu trestu?

H₀: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychologa není závislost.

H_A: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychologa je závislost.

Tabulka 27: Verifikace hypotézy č. 3

Psycholog	1	2	3	4	5	Celkový součet
počet respondentů s recidivou	18	4	38	5	19	84
počet respondentů bez recidivy	27	4	11	7	7	56
Celkový součet	45	8	49	12	26	140

Tabulka 28: Verifikace hypotézy č. 3, očekávaná četnost

Očekávaná četnost	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	27,0	4,8	29,4	7,2	15,6
počet respondentů s recidivou	18,0	3,2	19,6	4,8	10,4

Tabulka 29: Verifikace hypotézy č. 3, kontingenční tabulka

Kontingenční tabulka	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	3,0	0,1	2,5	0,7	0,7
počet respondentů s recidivou	4,5	0,2	3,8	1,0	1,1

$$\chi^2 = 17,7$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,07$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (17,7) je větší než kritická hodnota testovacího kritéria (11,07) odmítáme hypotézu H_0 a přijmeme alternativní hypotézu H_A . Mezi recidivou a podporou psychologa tedy existuje závislost.

Výzkumná otázka č. 4: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou psychiatra při nebo po výkonu trestu?

H₀: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychiatra není závislost.

H_A: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou psychiatra je závislost.

Tabulka 30: Verifikace hypotézy č. 4

psychiatr	1	2	3	4	5	součet
počet respondentů s recidivou	6	1	10	8	59	84
počet respondentů bez recidivy	8	3	8	8	29	56
součet	14	4	18	16	88	140

Tabulka 31: Verifikace hypotézy č. 4, očekávaná četnost

Očekávaná četnost	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	8,4	2,4	10,8	9,6	52,8
počet respondentů s recidivou	5,6	1,6	7,2	6,4	35,2

Tabulka 32: Verifikace hypotézy č. 4, kontingenční tabulka

Kontingenční tabulka	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	0,7	0,8	0,1	0,3	0,7
počet respondentů s recidivou	1,0	1,2	0,1	0,4	1,1

$$\chi^2 = 6,4$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,07$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (6,4) je menší než kritická hodnota testovacího kritéria (11,07) hypotézu H_0 nelze odmítnout. Nelze tedy prokázat, že mezi recidivou a podporou psychiatra tedy existuje závislost.

Výzkumná otázka č. 5: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou speciálního pedagoga při nebo po výkonu trestu?

H₀: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou speciálního pedagoga není závislost.

H_A: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou speciálního pedagoga je závislost.

Tabulka 33: Verifikace hypotézy č. 5

speciální pedagog	1	2	3	4	5	součet
počet respondentů s recidivou	13	4	37	6	24	84
počet respondentů bez recidivy	26	7	8	4	11	56
součet	39	11	45	10	35	140

Tabulka 34: Verifikace hypotézy č. 5, očekávaná četnost

Očekávaná četnost	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	23,4	6,6	27,0	6	21
počet respondentů s recidivou	15,6	4,4	18,0	4	14

Tabulka 35: Verifikace hypotézy č. 5, kontingenční tabulka

Kontingenční tabulka	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	4,6	1,0	3,7	0,0	0,4
počet respondentů s recidivou	6,9	1,5	5,6	0,0	0,6

$$\chi^2 = 24,4$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,07$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (24,4) je větší než kritická hodnota testovacího kritéria (11,07) odmítáme hypotézu H₀ a přijímáme alternativní hypotézu H_A. Mezi recidivou a podporou speciálního pedagoga tedy existuje závislost.

Výzkumná otázka č. 6: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou sociálního kurátora při nebo po výkonu trestu?

H₀: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou sociálního kurátora není závislost.

H_A: Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou sociálního kurátora je závislost.

Tabulka 36: Verifikace hypotézy č. 6

sociální kurátor	1	2	3	4	5	součet
počet respondentů s recidivou	14	15	13	16	26	84
počet respondentů bez recidivy	11	6	10	8	21	56
součet	25	21	23	24	47	140

Tabulka 37: Verifikace hypotézy č. 6, očekávaná četnost

Očekávaná četnost	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	15,0	12,6	13,8	14,4	28,2
počet respondentů s recidivou	10,0	8,4	9,2	9,6	18,8

Tabulka 38: Verifikace hypotézy č. 6, kontingenční tabulka

Kontingenční tabulka	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	0,1	0,5	0,0	0,2	0,2
počet respondentů s recidivou	0,1	0,7	0,1	0,3	0,3

$$\chi^2 = 2,3$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,07$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (2,3) je menší než kritická hodnota testovacího kritéria (11,07) hypotézu H_0 nelze odmítnout. Nelze tedy prokázat závislost mezi recidivou a podporou sociálního kurátora.

Výzkumná otázka č. 7: Jaký je vztah mezi recidivou a podporou pracovníka probační a mediační služby při nebo po výkonu trestu?

H_0 : Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou pracovníka probační a mediační služby není závislost.

H_A : Mezi recidivou a kladně hodnocenou podporou pracovníka probační a mediační služby je závislost.

Tabulka 39: Verifikace hypotézy č. 7

pracovník probační a mediační služby	1	2	3	4	5	součet
počet respondentů s recidivou	13	7	26	10	28	84
počet respondentů bez recidivy	21	6	6	3	20	56
součet	34	13	32	13	48	140

Tabulka 40: Verifikace hypotézy č. 7, očekávaná četnost

Očekávaná četnost	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	20,4	7,8	19,2	7,8	28,8
počet respondentů s recidivou	13,6	5,2	12,8	5,2	19,2

Tabulka 41: Verifikace hypotézy č. 7, kontingenční tabulka

Kontingenční tabulka	1	2	3	4	5
počet respondentů bez recidivy	2,7	0,1	2,4	0,6	0,0
počet respondentů s recidivou	4,0	0,1	3,6	0,9	0,0

$$\chi^2 = 14,4$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,07$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (14,4) je větší než kritická hodnota testovacího kritéria (11,07) odmítáme hypotézu H_0 a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Mezi recidivou a podporou pracovníka probační a mediační služby tedy existuje závislost.

Výzkumná otázka č. 8: Jaký je vztah mezi recidivou a uplatněním na trhu práce?

H_0 : Mezi recidivou a uplatněním odsouzených na trhu práce není závislost.

H_A : Mezi recidivou a uplatněním odsouzených na trhu práce je závislost.

Tabulka 42: Verifikace hypotézy č. 8

Recidiva	Respondenti nenašli uplatnění.	Respondenti našli uplatnění.	Celkový součet
počet respondentů bez recidivy	31	11	42
počet respondentů s recidivou	44	35	79
Celkový součet	75	46	121

$$\chi^2 = 3,818$$

$$\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (3,818) je menší než kritická hodnota testovacího kritéria (3,841) hypotézu H_0 nelze odmítnout. Nelze prokázat závislost mezi recidivou a uplatněním na trhu práce.

Výzkumná otázka č. 9: Jaký je vztah mezi recidivou a věkem odsouzeného?

H_0 : Mezi recidivou a věkem odsouzených není závislost.

H_A : Mezi recidivou a věkem odsouzených je závislost.

Tabulka 43: Verifikace hypotézy č. 9

Recidiva	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 50 let	51 - 60 let	do 20 let	více jak 61 let	Celkový součet
počet respondentů bez recidivy	21	20	9	4	1	1	56
počet respondentů s recidivou	26	22	19	16	0	1	84
Celkový součet	47	42	28	20	1	2	140

Tabulka 44: Verifikace hypotézy č. 9, očekávaná četnost

Očekávaná četnost	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 50 let	51 - 60 let	do 20 let	více jak 61 let
počet respondentů bez recidivy	18,8	16,8	11,2	8,0	0,4	0,8
počet respondentů s recidivou	28,2	25,2	16,8	12,0	0,6	1,2

Tabulka 45: Verifikace hypotézy č. 9, kontingenční tabulka

Kontingenční tabulka	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 50 let	51 - 60 let	do 20 let	více jak 61 let
počet respondentů bez recidivy	0,3	0,6	0,4	2,0	0,9	0,1
počet respondentů s recidivou	0,2	0,4	0,3	1,3	0,6	0,0

$$\chi^2 = 7,1$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,07$$

Jelikož vypočítaná hodnota testovacího kritéria (7,1) je menší než kritická hodnota testovacího kritéria (11,07) hypotézu H_0 nelze odmítnout. Mezi recidivou a věkem tedy nelze prokázat závislost.

5.2 Interpretace a shrnutí výzkumu

Výzkum byl proveden mezi osobami odsouzenými za páchaní trestné činnosti. Pro oslovení této cílové skupiny byli osloveni pracovníci Probační a mediační služby ČR, pracovníci Vězeňské služby ČR a pracovníci z oblasti sociální kurately. Celkem se podařilo oslovit 140 respondentů, kteří byli ochotni se dotazníkového výzkumu účastnit. Zpětnou vazbou od klíčových pracovníků bylo, že mnoho respondentů nemělo zájem dotazník vyplnit z důvodu obav ze zachování anonymity.

Celkem bylo stanoveno 9 výzkumných otázek. Tento zvýšený počet otázek byl dán především tím, že byla zkoumána závislost mezi recidivou respondentů a vlivem jednotlivých odborníků. Z výzkumu vyplynulo, že existuje závislost mezi recidivou a vlivem psychologa, speciálního pedagoga a pracovníka probační a mediační služby. Naopak nelze prokázat závislost mezi recidivou a vlivem psychiatra a sociálního kurátora. Mezi další zkoumané faktory ovlivňující úspěšnost resocializace, a tedy zabránění recidivy odsouzených, patřil věk odsouzených, druh alternativního trestu, podpora rodiny a uplatnění na trhu práce. Výzkum přijal závěr, že lze přijmout hypotézy, že existuje závislost mezi recidivou a druhem alternativního trestu a dále existuje závislost mezi recidivou a podporou rodiny odsouzeného. Nelze však prokázat závislost mezi recidivou a věkem odsouzeného a závislost mezi recidivou a uplatněním na trhu práce.

5.3 Doporučení pro praxi

Cílem diplomové práce bylo zjištění faktorů ovlivňujících úspěšnost resocializace odsouzených. Výzkum zkoumal faktory: podpora rodiny, věk odsouzeného, druh alternativního trestu, podpora odborníků a uplatnění na trhu práce. Jak bylo uvedeno v předešlém odstavci, tak výzkum přijal závěry, že existuje závislost mezi recidivou a faktory:

- podpora psychologa;
- podpora speciálního pedagoga;
- podpora pracovníka probační a mediační služby;
- podpora rodiny odsouzeného;
- druh alternativního trestu.

Vzhledem k přijatým závěrům lze doporučit, aby penitenciární a postpenitenciární péče spočívala v intenzivní péči prostřednictvím psychologa a speciálního pedagoga. Odsouzeným, ale i propuštěným je potřeba věnovat komplexní péči soustředěnou nejen na konkrétní osobu, ale i na jeho širší okolí, protože např. faktor rodiny, popřípadě zajištění její soudržnosti a podpory, může být klíčovým faktorem, který pomůže odsouzenému k jeho úspěšné resocializaci a zabrání recidivě. Výzkum také ukázal, že může být klíčový zvolený trest. Alternativní trest by měl být volen podle osobnosti jedince, aby jeho účinnost byla co nejučinnější z pohledu resocializace. S tím jistě souvisí i činnost probační a mediační služby, která by měla být v rámci dohledu nad výkonem alternativního trestu činná ve směru rozvoje a zajištění osobnosti jedince a tím opět minimalizaci rizika recidivy.

Nelze opomenout i závěry výzkumu, které se však nepodařilo prokázat. Těmito faktory jsou: podpora sociálního kurátora, psychiatra, uplatnění na trhu práce a věk odsouzeného. Především podpora sociálního kurátora, která je činná především pro sociálně slabší cílovou skupinu, může být důležitá. Praxe by měla vytvořit návaznost a jakýsi most mezi penitenciární a postpenitenciární péčí. Péče by měla být vzájemně provázaná. Jedině stabilizace osobnosti, která zajistí lidské potřeby, jako bydlení, stabilní zázemí, ale i vyplnění volného času a smyslu života, může zabránit v návratu k páčání trestné činnosti.

Vzhledem k tomu, že doporučení pro praxi obsahuje poměrně širokou sociální oblast, která je pro resocializaci stěžejní, tak i obor sociální pedagogiky, který komplexně zahrnuje různé sociální oblasti by měl být více zastoupen v organizacích a složkách státu, které mají na resocializaci vliv.

DISKUSE

V první části této diplomové práce byly vymezeny základní pojmy, které souvisí s tématem resocializace. Abychom mohli pochopit princip resocializace, je nutné se nejdříve seznámit s procesem socializace. Socializaci vnímají mnozí autoři s různě velkými odchylkami. Například Hartl definuje socializaci jako postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby. (Hartlová) Sollárová popisuje socializaci jako proces, při kterém se narozený člověk stává skutečným člověkem a to na základě procesu, při kterém člověk získá specifické způsoby reagování. (Slaměník) Pojem resocializace je v českých poměrech používán spíše zřídka. Ve větší míře se lze setkat s termíny jako penitenciární pedagogika či etopedická péče. (Jůzl) Pro pochopení problematiky je nutné si také uvědomit, že pojmy resocializace a socializace dospělých lze chápat jako synonyma. Významově se však jedná o stejné pojmy a lze je chápat jako proces, při kterém dochází k určitým sociálním změnám u daného jedince. (Průcha) Ať už se budeme zabývat socializací či resocializací z uvedených definic vyplývá, že jde o dlouhodobý proces, který ovlivňuje široká řada faktorů, a tak je dosažení optimální cíle složitým úkolem. Oborem, ze kterého metody resocializace vycházejí, je právě pedagogika, která se zabývá výchovným působením na člověka.

Druhá část literární rešerše se zabývá probací, mediací a souvisejícími pojmy. Probace pochází z latinského probare tedy zkoušet, svěřovat nebo osvědčovat. (Žatecká) Probace by tedy měla vést k převýchově pachatele a vytvářet pro pachatele takové podmínky, aby převýchova byla úspěšná. Snahou probace je nabízet takové možnosti postihu, aby trest odnětí nebyl jedinou možnou alternativou pro odsouzené za spáchání trestné činnosti. (Arnoldová)

Třetí část literární rešerše se věnuje dějinám trestu. Pojetí trestu se změnilo od jeho prvního využití až po současnost. Původní smysl trestu byl v odplatě. Odškodnění pro rodinu a odstrašení od páchaní trestné činnosti byly hlavními motivy pro trest. Postupem času se trest v jeho vnímání změnil a měl sloužit především k nápravě pachatele. Náprava pachatele je hlavním cílem i v současnosti. Změnily se však způsoby trestů. Klasický a stále hodně využívaný trest odnětí svobody sebou nese také negativa, které resocializaci u pachatelů značně ztěžují.

Z dotazníkového průzkumu vyplynulo několik zajímavých skutečností. Jedním z klíčových milníků života respondentů je první odsouzení k výkonu trestu. Více jak třetina respondentů byla v době před prvním odsouzením nezaměstnaná. Denní nečinnost se tak jeví jako klíčový faktor při páchání trestné činnosti. To potvrzuje také následná otázka na zdroj příjmů respondentů před prvním odsouzením. Polovina respondentů uvedla nestabilní zdroje příjmů jako práce na černo, sociální dávky, dávky hmotné noze a také trestnou činnost. Téměř třetina respondentů uvedla jako své nejvyšší dosažené vzdělání pouze základní školu. Můžeme tedy říci, že trestná činnost páchaná touto částí respondentů, byla zapříčiněna pravděpodobně nízkou úrovní vzdělání, která následně vedla k neúspěchu na pracovním trhu a poté k páchání trestné činnosti.

Velmi zajímavý výsledek poskytla otázka, která zjišťovala u respondentů jejich očekávání při jejich resocializaci. Na tuto otázku odpovědělo 20% respondentů negativně, tedy že sami respondenti neočekávají své začlenění zpět do společnosti. U takové skupiny respondentů bude nutná velmi úzká spolupráce s pracovníkem probační a mediační služby, která by měla zjistit pochyby takové klienta a pomoci mu jeho případné problémy vyřešit.

Jednotlivé hypotézy byly zkoumány v kapitole verifikace hypotéz. První hypotéza zkoumala vztah recidivy s druhem trestu. Hypotéza byla přijata v její alternativní formě. Mezi recidivou a druhem trestu tedy existuje závislost. Toto zjištění také koresponduje s teoretickými znalostmi. Dle moderních trendů má trest odnětí svobody negativní vliv nejen na psychiku odsouzených, ale také na pozdější resocializaci. Další hypotéza zkoumala vztah mezi recidivou a podporou rodiny. Také u této hypotézy byla přijata alternativní hypotéza. Mezi recidivou a podporou rodiny existuje závislost. Rodina tvoří nejužší kruhy společnosti u každého jedince. Z rodiny získáváme hodnoty, které jsou důležité pro působení ve společnosti. Pokud se na cestě životem dostaneme na scestí, je to právě rodina, která nám může připomenout ty správné hodnoty. Podstatná je také podpora odsouzeného člověka po výkonu trestu. Tuto skutečnost demonstruje vyhodnocení výzkumné otázky č. 7. Verifikace potvrdila alternativní hypotézu o vztahu recidivy a podpoře pracovníka probační a mediační služby. Právě postpenitenciární péče je klíčová pro znovuzачlenění člověka do společnosti.

Sociální kurátor provází člověka po ukončení výkonu trestu a pomáhá mu řešit jeho nastalé životní situace tím správným způsobem. Podpora sociálního kurátora byla přiblížena v příloze této práce formou dvou kazuistik.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce bylo posouzení faktorů ovlivňujících schopnost resocializace pachatelů trestné činnosti. Pro splnění tohoto hlavního cíle bylo nutné definovat také dílčí cíle.

Prvním dílčím cílem této práce bylo vymezení teoretických pojmů, které měly poskytnout ucelený pohled na problematiku resocializace. Pro pochopení tématu resocializace bylo nutné prohloubit znalosti z oblasti aplikovaných pedagogických věd. Resocializace vychází z poznatků pedagogiky a jako relativně mladý vědní obor se specializuje na problematiku začleňování jedinců do společnosti. Těmto aspektům se věnují obory penitenciární a resocializační pedagogiky. Teoretické poznatky jsou do praxe uváděny pomocí probace. Také toto téma bylo podrobena teoretickému zkoumání. První dílčí cíl byl tedy splněn v teoretické části této práce za pomoci rešerše literárních zdrojů. Výchovné působení na členy společnosti je tedy nekončící proces, který začíná v útlém věku jedince a pokračuje až do jeho dospělosti. Chyby ve výchově každého jedince a negativní působení okolních vlivů, může člověka svést na nesprávnou cestu a pak je nutné využít poznatků resocializace a napravit dříve spáchané chyby.

Druhým dílčím cílem bylo provedení dotazníkového průzkumu. Tento dotazníkový průzkum se skládal ze tří teoretických bloků. V prvním bloku byly otázky zacíleny na aspekty života respondenta před prvním výkonem trestu. V druhém bloku byly otázky zaměřující se na aspekty ovlivňující resocializaci vězňů v průběhu či těsně po ukončení výkonu trestu. V poslední třetí části pak byly kladeny respondentům identifikační otázky. Velice důležitou otázkou pak byla otázka č. 4, který zjišťovala recidivu u odsouzených. Právě tato otázka tvořila předěl mezi jednotlivými částmi průzkumu. Tyto otázky zjišťovaly věk, pohlaví a úroveň vzdělání respondenta. Dotazníkový průzkum byl proveden a také vyhodnocen za pomoci tabulek a grafů. Výsledky dotazníkového šetření jsou shrnuty v kapitole výsledky výzkumu. Verifikace hypotéz byla provedena v kapitole verifikace hypotéz. Z výzkumu vyplynulo, že mezi výskytem recidivy a uložením druhu trestu existuje významná závislost. Toto zjištění koresponduje s teoretickými poznatky z první části této práce. Druhý dílčí cíl byl splněn.

Hlavní dílčí cíl této práce byl tedy splněn, na základě splnění několika dílčích cílů. Souhrn poznatků lze nalézt v kapitole diskuze.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace

- ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5148-1.
- BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.
- CZAPÓW, Czeslaw, JEDLEWSKI, Stanislav. *Resocializační pedagogika*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, 415 s. ISBN neuvedeno
- ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.
- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-725-1104-1.
- GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X.
- HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6.
- JŮZL, Miloslav a Antonín OLEJNÍČEK. *Penologie a penitenciární pedagogika: (úvod do studia předmětu)*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. ISBN neuvedeno
- JŮZL, Miloslav a Jaroslav VETEŠKA. *Penitenciaristika a penologie*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-87182-24-6.
- KALMTHOUT, Anton M. van a Jack DERKS (eds.). *Probation and probation services: a European perspective*. Utrecht: Conférence Permanente Européenne de la Probation, 2000. ISBN 90-585-0008-X.

- KALVODOVÁ, Věra. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3.
- LEŠKOVÁ, Lýdia. *Sociálny pracovník v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti*. V Tribunu EU 1. vyd. Brno: Pre Teologickú fakultu Košice, Katolícku univerzitu v Ružomberku vydal Tribun EU, 2013. Librix.eu. ISBN 978-80-263-0554-5.
- MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.
- PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace: neúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4748-4.
- ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.
- VETEŠKA, Jaroslav. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.
- ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.

Právní předpisy

Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 202/2012 Sb. Zákon o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

Internetové zdroje

NOVÁK, K. a P. ČTRUNC. Penitenciární pedagogika jako odvětví speciální pedagogiky. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělání a výchově* [online]. 1988, **1988**(5), 542-554 [cit. 2016-09-04]. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=4208&lang=cs>

Organizační struktura VS ČR. Vězeňská služba České republiky [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/onas/organizacni-struktura-2/>

PAROLE. *Probační a mediační služba* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-09-25]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>

Soudnictví, kriminalita: Zaostřeno na ženy a muže - 2016. *Český statistický úřad (ČR)* [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/6-soudnictvi-kriminalita-36x5x9gngy>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSÚ Český statistický úřad

PMS Probační a mediační služba

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Činnosti mediátora (Plámínek, 2013, s. 79).....	23
Obrázek 2: Organizační struktura Vězeňské služby ČR, zpracováno dle http://www.vscr.cz.....	31
Obrázek 3: Vyhodnocení otázky č. 17.....	40
Obrázek 4: Vyhodnocení otázky č. 18.....	41
Obrázek 5: Vyhodnocení otázky č. 19.....	42
Obrázek 6: Vyhodnocení otázky č. 20.....	43
Obrázek 7: Vyhodnocení otázky č. 21.....	44
Obrázek 8: Vyhodnocení otázky č. 1.....	45
Obrázek 9: Vyhodnocení otázky č. 2.....	46
Obrázek 10: Vyhodnocení otázky č. 3.....	47
Obrázek 11: Vyhodnocení otázky č. 4.....	48
Obrázek 12: Vyhodnocení otázky č. 5.....	49
Obrázek 13: Vyhodnocení otázky č. 6.....	50
Obrázek 14: Vyhodnocení otázky č. 7.....	51
Obrázek 15: Vyhodnocení otázky č. 8.....	52
Obrázek 16: Vyhodnocení otázky č. 9.....	53
Obrázek 17: Vyhodnocení otázky č. 10.....	54
Obrázek 18: Vyhodnocení otázky č. 11.....	56
Obrázek 19: Vyhodnocení otázky č. 12.....	57
Obrázek 20: Vyhodnocení otázky č. 13.....	58
Obrázek 21: Vyhodnocení otázky č. 14.....	59
Obrázek 22: Vyhodnocení otázky č. 15.....	60
Obrázek 23: Vyhodnocení otázky č. 16.....	61

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vyhodnocení otázky č. 17	40
Tabulka 2: Vyhodnocení otázky č. 18	41
Tabulka 3: Vyhodnocení otázky č. 19	42
Tabulka 4: Vyhodnocení otázky č. 20	43
Tabulka 5: Vyhodnocení otázky č. 21	44
Tabulka 6: Vyhodnocení otázky č. 1	45
Tabulka 7: Vyhodnocení otázky č. 2	46
Tabulka 8: Vyhodnocení otázky č. 3	47
Tabulka 9: Vyhodnocení otázky č. 4	48
Tabulka 10: Vyhodnocení otázky č. 5	49
Tabulka 11: Vyhodnocení otázky č. 6	50
Tabulka 12: Vyhodnocení otázky č. 7	51
Tabulka 13: Vyhodnocení otázky č. 8	52
Tabulka 14: Vyhodnocení otázky č. 9	53
Tabulka 15: Vyhodnocení otázky č. 10, absolutní četnost	55
Tabulka 16: Vyhodnocení otázky č. 10, relativní četnost.....	55
Tabulka 17: Vyhodnocení otázky č. 11	56
Tabulka 18: Vyhodnocení otázky č. 12	57
Tabulka 19: Vyhodnocení otázky č. 13	58
Tabulka 20: Vyhodnocení otázky č. 14	59
Tabulka 21: Vyhodnocení otázky č. 15	60
Tabulka 22: Vyhodnocení otázky č. 16	61
Tabulka 23: Verifikace hypotézy č. 1	62
Tabulka 24: Verifikace hypotézy č. 1, výpočet očekávané četnosti	62
Tabulka 25: Verifikace hypotézy č. 1, kontingenční tabulka	63
Tabulka 26: Verifikace hypotézy č. 2	63
Tabulka 27: Verifikace hypotézy č. 3	64
Tabulka 28: Verifikace hypotézy č. 3, očekávaná četnost.....	64
Tabulka 29: Verifikace hypotézy č. 3, kontingenční tabulka	64
Tabulka 30: Verifikace hypotézy č. 4	65
Tabulka 31: Verifikace hypotézy č. 4, očekávaná četnost.....	65
Tabulka 32: Verifikace hypotézy č. 4, kontingenční tabulka	65

Tabulka 33: Verifikace hypotézy č. 5	66
Tabulka 34: Verifikace hypotézy č. 5, očekávaná četnost.....	66
Tabulka 35: Verifikace hypotézy č. 5, kontingenční tabulka	66
Tabulka 36: Verifikace hypotézy č. 6	67
Tabulka 37: Verifikace hypotézy č. 6, očekávaná četnost.....	67
Tabulka 38: Verifikace hypotézy č. 6, kontingenční tabulka	67
Tabulka 39: Verifikace hypotézy č. 7	68
Tabulka 40: Verifikace hypotézy č. 7, očekávaná četnost.....	68
Tabulka 41: Verifikace hypotézy č. 7, kontingenční tabulka	68
Tabulka 42: Verifikace hypotézy č. 8	68
Tabulka 43: Verifikace hypotézy č. 9	69
Tabulka 44: Verifikace hypotézy č. 9, očekávaná četnost.....	69
Tabulka 45: Verifikace hypotézy č. 9, kontingenční tabulka	70

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P II: SEZNAM POJMŮ

PŘÍLOHA P III: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

PŘÍLOHA P IV: KAZUISTIKA I

PŘÍLOHA P I: KAZUISTIKA II

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Dobrý den, jsem studentem 2. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a provádím průzkum pro moji závěrečnou diplomovou práci s názvem „Resocializace vězňů v České republice“. Dotazník je určen občanům, kteří byli odsouzeni za páčání trestné činnosti. Dotazník obsahuje 21 otázek a je zcela **anonymní**. Věřím, že jeho zodpovězení nebude trvat déle než 5 minut. Děkuji za Váš čas a ochotu.

V případě jakýchkoliv dotazů či nejasností mne prosím kontaktujte na emailové adrese david.karl@seznam.cz.

1. Jaké bylo Vaše zaměstnání před prvním nástupem výkonu trestu?

- Zaměstnaný
- Nezaměstnaný
- Samostatně výdělečně činný
- Starobní důchodce
- Invalidní důchodce
- Student
- Jiné – jaké

2. Zdroj příjmu před prvním nástupem k výkonu trestu.

- Zaměstnání
- Samostatně výdělečná činnost
- Sociální dávky
- Dávky v hmotné nouzi
- Trestná činnost

- Práce na černo
- Jiný – jaký

3. V kolika letech jste byl poprvé řešen správními orgány, případně orgány činnými v trestním řízení, za protiprávní jednání (přestupek/trestná činnost)?

- Před 15 rokem
- 15-18 let
- 19 – 20 let
- 21-25 let
- 26- 30 let
- Starší.

4. Opakované odsouzení za páchaní trestné činnosti.

- Ano
- Ne

5. Jestliže jste v předchozí otázce uvedli odpověď Ano, uveďte počet odsouzení za páchaní trestné činnosti:

.....

6. K jakému druhu trestu jste byl odsouzen? (uveďte u Vašeho prvního odsouzení)

- Trest odnětí svobody
- Podmíněný trest
- Veřejně prospěšné práce
- Peněžité trest
- jiné.....

7. Vztah s rodinou před pácháním trestné činnosti a nyní:

- Dobrý – dobrý
- Dobrý – špatný
- Špatný – dobrý
- Špatný – špatný

8. Podporuje vás rodina při resocializaci (znovu začlenění do společnosti)?

- Ano
- Ne

9. Pokud jste odpověděli na předchozí otázku ANO, tak uveďte jak. (můžete zakroužkovat i více možností)

- Finančně
- Materiálně
- Podpora bydlení
- Emocionálně
- Jinak – jak

10. Ohodnoťte spolupráci s následujícími odborníky při výkonu Vašeho trestu a po něm. Hodnoťte jako ve škole 1- výborná spolupráce 5 - žádná spolupráce

	1	2	3	4	5
Psycholog					
Psychiatr					
Speciální pedagog					
Sociální kurátor					
Pracovník probační a mediační služby					

- 11. Myslíte si, že se Vám podařilo/podaří po výkonu trestu znovu začlenit do společnosti?**
- Ano
 - Ne
- 12. Myslíte si, že péče, která je nabízena odborníky během výkonu trestu, je nápomocná k úspěšnému znovu začlenění do společnosti?**
- Ano
 - Ne
- 13. Myslíte si, že jste byl dostatečně informován o možné pomoci odborníků (např. sociálních kurátorů) po výkonu trestu?**
- Ano
 - Ne
- 14. Myslíte si, že je překážkou k znovu začlenění do společnosti záznam v rejstříku trestů, který snižuje možnost uplatnění na trhu práce?**
- Ano
 - Ne
- 15. Našel jste uplatnění na trhu práce po výkonu trestu v případě prvního odsouzení?**
- Ano
 - Ne
- 16. V případě, že jste odpověděl na otázku č. 22 ano, v jakém časovém úseku jste práci získal?**
- během 1- 3 měsíců
 - během 4- 7 měsíců
 - během 8-12 měsíců
 - později

17. Uved'te Vaše pohlaví:

- Muž
- Žena

18. Uved'te Váš věk:

- Do 20 let
- 21 – 30 let
- 31 – 40 let
- 41-50 let
- 51 – 60 let
- 61 a starší

19. Uved'te Váš rodinný stav:

- Svobodný(á)
- Ženatý/vdaná
- Rozvedený(á)
- Vdovec/vdova
- registrovaný(á)

20. Máte děti?

- Ano
- Ne

21. Uved'te Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

- ZŠ
- ZŠ nedokončená
- Zvláštní škola
- Střední škola bez maturity
- Střední škola s maturitou
- VŠ

PŘÍLOHA P II: SEZNAM POJMŮ

Alternativní trest	alternativa k trestu odnětí svobody
Etopedie	samostatný vědní obor, který se zabývá výchovou a převýchovou mravně narušeného jedince
Mediátor	prostředník v procesu řešení mezilidských konfliktů
Mediace	metoda řešení mezilidských konfliktů
Penitenciární pedagogika	je pedagogická disciplína, který se zabývá výchovným působením na jedince ve výkonu trestu odnětí svobody
Postpenitenciární péče	péče poskytovaná jedincům pro propuštění z výkonu trestu odnětí svobody
Probace	diferencovaný přístup k pachateli trestného činu, který by měl vést k převýchově pachatele
Probační a mediační služba	druh odborné pomáhající profese
Resocializace	proces, ve kterém dochází u člověka k sociálním změnám s cílem přizpůsobit se životu ve společnosti
Resocializační pedagogika	představuje výchovné procesy, které mají za cíl zlepšit sociální postavení osob se sníženou sociální přizpůsobivostí
Socializace	postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby
Sociální kurátor	poskytovatel sociálně terapeutické a poradenské služby
Sociální učení	schopnost přejímat vzorce chování podle vzoru
Vězeňská služba	ozbrojený bezpečnostní sbor

PŘÍLOHA P III: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5148-1.

Tato publikace je určena především odborné veřejnosti s oblastí působení v sociálních činnostech. Kniha nabízí základní vhled do oblasti sociální péče, sociálních služeb a sociálních skupin. Při četbě knihy získá čtenář přehled o organizaci a metodách práce s klienty různých skupin obyvatel.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

Publikace *Sociálna pedagogika ako životná pomoc* je určena především všem studentům humanitních oborů. Kniha poskytuje čtenářům velmi ucelený pohled na roli sociálního pedagoga, jeho úkoly a kompetence.

CZAPÓW, Czeslaw, JEDLEWSKI, Stanislav. *Resocializační pedagogika*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, 415 s. ISBN neuvedeno

Resocializační pedagogika je publikací od autora Czeslawa Czapówa, který patří k významným osobnostem tohoto odvětví. Publikace je komplexní knihou popisující resocializační pedagogiku jako samostatnou aplikovanou pedagogickou disciplínu.

ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.

Publikace *Pedagogika* od Dagmar Čábalové slouží k základní orientaci v pedagogice. Je koncipována jako úvod do sociální pedagogiky, pedagogického výzkumu a diagnostiky žáka. Cílem této publikace je především podporovat samostatné pedagogické myšlení začínajících učitelů.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-725-1104-1.

Tato učebnice *Základy penologie pro policisty* seznamuje čtenáře s vývojem trestu a vnímáním trestu tehdejší společností. Publikace seznamuje čtenáře také penologickými kon-

cepcemi a teoriemi od poloviny 19. století. V poslední kapitole je věnován prostor sociální integraci vězněné osoby.

GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.*

Publikace Kriminologie učebnicí o základních kriminologických otázkách, jako je charakteristika pachatele a oběti trestného činu. Čtenářům představuje charakteristiku pachatele a oběti trestného činu, strukturu a stav kriminality v České republice.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X.*

Psychologický slovník je publikací, která obsahuje více jak jedenáct tisíc hesel z oblasti psychologie a příbuzných sociálních věd. Jednotlivá hesla jsou vysvětlena srozumitelně a jasně.

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6.*

Kniha Mediace v teorii a praxi popisuje teoretická východiska a principy mediace. Čtenář má možnost se seznámit se samotným procesem mediace a pochopit propojení mediace s ostatními vědními obory. Publikace přináší velké množství příkladů z praxe, díky kterým si čtenář své teoretické vědomosti lépe představí pro svoji vlastní praxi.

JŮZL, Miloslav a Antonín OLEJNÍČEK. *Penologie a penitenciární pedagogika: (úvod do studia předmětu). Brno: Institut mezioborových studií, 2004. ISBN neuvedeno*

Publikace Penologie a penitenciární pedagogika poskytuje čtenáři základní vědomosti o druzích a způsobech trestů v historickém vývoji, zejména o vězeňství a trestu odnětí svobody. Publikace přibližuje veškerý penitenciární proces v České republice.

JŮZL, Miloslav a Jaroslav VETEŠKA. *Penitenciaristika a penologie. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-87182-24-6.*

Kniha Penitenciaristika a penologie poskytuje čtenářům vhled do problematiky penitenciaristiky a penologie. Autor zde vymezuje daná témata vůči ostatním vědám a definuje rámec penitenciaristiky. V publikaci autor dále přibližuje čtenářům problematiku trestu a vězeňství.

KALMTHOUT, Anton M. van a Jack DERKS (eds.). Probation and probation services: a European perspective. Utrecht: Conférence Permanente Européenne de la Probation, 2000. ISBN 90-585-0008-X.

Publikace *probation and probation services* popisuje základní charakteristiku probace a probačních služeb. V první části knihy lze pochopit principy probace a její stěžejní úkoly. Druhá část knihy se detailně věnuje popisu probačních systémů ve vybraných evropských zemích: Anglie, Francie, Německo, Rakousko.

KALVODOVÁ, Věra. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3.

Tato publikace je prvním uceleným výkladem k zákonu o výkonu trestu odnětí svobody a prováděcí vyhlášky č. 345/1999 Sb. Výklad je doplněn odkazy na související judikaturu a literaturu. Veškerý výklad nabízí praktickou pomůcku pro širší odbornou veřejnost.

LEŠKOVÁ, Lýdia. Sociálny pracovník v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti. V Tribunu EU 1. vyd. Brno: Pre Teologickú fakultu Košice, Katolícku univerzitu v Ružomberku vydal Tribun EU, 2013. Librix.eu. ISBN 978-80-263-0554-5.

Autorka Lešková přibližuje ve své knize *Sociálny pracovník v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti* proces práce s odsouzenými osobami ve vězení a následně po propuštění z výkonu trestu. Autorka definuje kompetence a úkoly sociálního pracovního v těchto dvou fázích odsouzených k výkonu trestu.

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.

Tato publikace se zabývá základními tématy a otázkami aplikované forenzní psychologie. Kniha je strukturována podle základních témat abecedně, některé kapitoly jsou doplněny o kasuistiky a pro případný zájem čtenáře jsou témata doplněna o doporučení pro studium další literatury.

PLAMÍNEK, Jiří. Mediace: nejúčinnější lék na konflikty. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6.

Kniha *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty* je publikací prvního českého mediátora. Čtenář v ní nalezne odpovědi na základní otázky spojené s mediátorstvím. V knize se čtenář

dozví jaká je role mediátora, jaké jsou nástroje mediace a jaké fáze má mediační proces. Kniha je určena nejen lidem, kteří se rozhodli mediaci věnovat profesionálně ale také lidem, kteří by chtěli mediaci prakticky využít ve svém životě.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

V první kapitole popisuje autor monografie historické kořeny sociální pedagogiky. Autor zde popisuje historické aspekty od doby středověku až do doby osvícenství. V další kapitole autor popisuje vznik sociální pedagogiky jako vědy a její rozvoj v 19. a na počátku 20. století. Autor se v knize také zabývá výchovou, socializací a prostředím z pohledu sociální pedagogiky.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4748-4.

Andragogický slovník jistě ocení odborníci působící v oblasti vzdělávání dospělých, pedagogové a manažeři vzdělávání, personalisté, HR specialisté ale také studenti těchto či příbuzných oborů. Publikace se věnuje teorii, výzkumu i praxi vzdělávání dospělých, rozebírá metody profesního vzdělávání.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

Kniha *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů* seznamuje čtenáře se vznikem probační a mediačních a mediačních činností v ČR. Kniha popisuje a přibližuje postupy a metody, které jsou v oblasti sociální práce používány. V knize lze nalézt detailní příklady z praxe.

VETEŠKA, Jaroslav. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

Monografie *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky* představuje jak teoretickou tak praktickou rovinu mediace a probace. V první části publikace se čtenář seznámí s interdisciplinárním ukotvením mediace a probace. V druhé části pak má čtenář možnost se seznámit s praktickým využitím mediace, technikami a metodami mediace a s procesem řešení konfliktů.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

Kniha *Sociální psychologie* přináší informace o základech, vývoji i nejnovějších objevech v oboru. V první části knihy je vymezen předmět sociální psychologie a autoři mimo jiné pojednávají o sociálním chování, sociální inteligenci, komunikaci a sociálních skupinách.

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby.* Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.

Publikace *Postavení a úkoly Probační a mediační služby* nabízí ucelený pohled na institut Probační a mediační služby, na jeho činnosti, poslání, úkoly i organizaci. Velmi zajímavou částí je dotazníkové šetření a rozhovory s pracovníky Probační a mediační služby.

Právní předpisy

Zákon č. 202/2012 Sb. Zákon o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

Zákon č. 202/2013 Sb. O mediaci definuje základní pojmy jako je zahájení či ukončení mediace. V tomto zákonu lze nalézt také definici výkonu činnosti mediátora, jeho odměnu či povinnost mlčenlivosti. Zákonem je také definován dohled nad mediátorem a povinnost mediátora splnit zkoušku.

Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)

Zákon č. 257/200 Sb. o Probační a mediační službě definuje zejména organizaci a činnost Probační a mediační služby. V druhé části jsou pak definována práva a povinnosti probačních a mediačních úředníků a asistentů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb. je rozdělen do tří částí. První obecná část, druhá zvláštní část a třetí část přechodných a závěrečných ustanovení. Obecná část stanovuje působnost trestního zákoníku a obsahuje ustanovení, která jsou společná všem či více trestným činům. Vyme-

zuje trestní zodpovědnost a její zánik. Zvláštní část obsahuje katalog trestných činů, které jsou podle charakteru chráněného společenského zájmu rozděleny do 13 hlav.

Internetové zdroje

Soudnictví, kriminalita: Zaostrěno na ženy a muže - 2016. Český statistický úřad (ČR) [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/6-soudnictvi-kriminalita-36x5x9gngy>

Český statistický úřad je ústředním orgánem státní správy České republiky. Byl zřízen dne 8. ledna 1969 zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy. Do aktivit ČSÚ patří vytváření anket, přehledů a statistik. ČSÚ spolupracuje s dalšími institucemi i na mezinárodním poli.

NOVÁK, K. a P. ČTRUNC. Penitenciární pedagogika jako odvětví speciální pedagogiky. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělání a výchově* [online]. 1988, 1988(5), 542-554 [cit. 2016-09-04]. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=4208&lang=cs>

Ve svém článku pojednávají autoři Novák a Čtrunc o vzniku penitenciární pedagogiky. Penitenciární pedagogika je autory vnímána jako součást speciální pedagogiky a její vývoj v jednotlivých zemích je určen samotným vývojem speciální pedagogiky.

Organizační struktura VS ČR. Vězeňská služba České republiky [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/organizacni-struktura-2/>

Webové stránky Vězeňské služby České republiky poskytují svým návštěvníkům informace o jednotlivých věznicích a jejich propojení. Návštěvníci pak mohou také pochopit organizační strukturu Vězeňské služby České republiky.

PAROLE. *Probační a mediační služba* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-09-25]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>

Webové stránky Probační a mediační služby slouží jako zdroj informací především pro pachatele trestných činů, kteří zde mohou nalézt veškeré nabízené programy. Program Parole je podmíněně propuštění a přibližuje odsouzenému celý proces programu.

PŘÍLOHA P IV: KAZUISTIKA I

Klientka Alena se ocitla v situaci, kdy spáchala vážný trestný čin, za který strávila ve vězení 14 let. Těžko odhadovat a přibližovat motiv, pro který se ve vězení ocitla, ale jistě to bylo způsobeno jak vnitřními, tak vnějšími činiteli. Klientka Alena trpí psychosociálními poruchami a zcela absentuje výchovný a rodinný vzor získávaný během dětství. Rodiče byli rozvedeni bez jakékoliv návazné spolupráce na výchově klientky. Klientka často utíkala z domu a matka se jí následně zřekla. Z vězení byla propuštěna do doby, která prošla celkovou změnou společnosti a politické situace. Paní Alena byla v situaci, kdy neměla střechu nad hlavou, finanční prostředky, zázemí, kamarády a nikoho, kdo by ji pomohl začlenit se do společnosti.

Po propuštění se klientka dostala do Prahy, kde postupem času získala práci na stavbě, kde pomáhala při různých činnostech a získala díky tomu střechu nad hlavou v podobě ubytovny pro dělníky. V Praze se o paní Alenu staral sociální kurátor, který už ze své činnosti odpovídá za následnou péči pro osoby po výkonu trestu. Vzhledem k složitosti osobnosti a celé problematice na této věci participovala i odbornice z oblasti psychologie a sociální práce.

Paní Alena brzy otěhotněla a dítě se stalo jakýmsi symbolem možnosti odčinění skutku z minulosti a bylo důležitým stavebním kamenem pro utváření osobnosti a resocializaci klientky. Otec v tomto ohledu byl pro klientku jakousi fyzickou oporou, ale vzhledem k finančním problémům o dítě neměl zájem a spíše jevil zájem o poskytnutí dítěte k adopci. Toto bylo pro klientku vzhledem k výše uvedeným důvodům nepřijatelné. V době těhotenství bylo nutné zajistit stabilní příjem, což zajistil příjem z nemocenské, kdy ji lékař uznal práce neschopnou. Nedílnou součástí pro stabilizaci osobnosti a odpovídající rozvoj těhotenství bylo zajištění bydlení. Ve spolupráci s Arcidiecézní charitou se podařilo zajistit kvalitní ubytování s možností dlouhodobé pomoci i po porodu. Klientce byla poskytnuta součinnost a pomoc při jednání s lékařem, který její těhotenství koordinoval.

Vzhledem k povaze trestného činu bylo požádáno o soudní dohled nad klientkou, který i klientka přivítala. Byla obstarána základní pomoc při běžné péči o dítě, jako je vaření, koupání a ostatní péče. Klientka byla dokonce zařazena do kurzů vaření a péče o dítě, kde získávala základní návyky v této oblasti. Na „výchově“ klientky participovali i pracovníci z Fondu ohrožených dětí. Klientka potřebovala pomoci při jakékoliv zvláštnější situaci,

jakou bylo i navštívení lékaře. Neměla vytvořené sociální návyky a bylo potřeba jí při jednání s organizacemi pomoci.

Do porodu se podařilo situaci klientky stabilizovat. Klientka bydlela v azylovém domě, měla přiděleného sociálního pracovníka, který jí byl nápomocen při jednání s organizacemi a zvládání běžného života. Byla zajištěna finanční stabilita formou sociálních dávek. Klientka prodělala lékařské vyšetření a byla aktivně připravována na život s dítětem.

Po porodu dcery byla klientka vystavena enormnímu tlaku, který byl způsoben vlastním tlakem být dobrou matkou a možná tím odčinit vlastní chybu z minulosti. Vzhledem k tomu, že stále nezískala základní návyky v péči o dítě, bylo požádáno o možnost prodloužení pobytu v azylovém domě, kde jí byla i poskytována pomoc v péči o dítě.

Enormní snaha sociálního kurátora se stočila na možnost prodloužení výše zmiňovaného bydlení popřípadě shánění dalšího azylového bytu. Přes veškerou snahu se podařilo sehnat azylové bydlení až ve vzdáleném městě. Udržení kontaktu a rozvoj resocializace matky, vzhledem k výchově dítěte, tím bylo komplikovanější, že klientka již získala vazbu na konkrétní lidi, která vzhledem ke vzdálenosti mohla absentovat a rozvoj matky i dítěte přibrzdit. Nicméně sociální kurátor z Prahy i nadále podnikal veškeré kroky k možnému rozvoji matky i dítěte. Mezi intervence patřil i úkon kurátora, kdy žádal zastupitelstvo v obci, kde klientka před výkonem trestu žila o možnost prominutí místních poplatků, které měla klientka uhradit. Zastupitelstvo obce této žádosti vyhovělo a tím se podařila udržet relativně stabilní finanční situace klientky.

Následně klientka bydlela v pronájmu společně s jinou matkou nedaleko Prahy. I nadále však bylo potřeba situaci řešit tak, aby klientka byla v Praze, kde jsou možnosti intervence a pomoci výrazně lepší. Vzhledem k brzkému konci mateřské dovolené bylo potřeba řešit znovuzařazení na trh práce, kdy tato otázka byla vzhledem k záznamu v rejstříku trestů obtížnější.

Sociální kurátor požádal o součinnost římsko katolickou farnost v Karlině, kdy došlo k pomoci, a klientka získala možnost pronájmu bytu. Tento byt se za vlídné pomoci farnosti stal útulným zázemím pro klientku s dítětem

V průběhu roku docházelo k občasným psychickým selháním, kdy klientka žádala z důvodu nezvládnutí samostatného bydlení umístění do azylového domu, kde její situace byla značně ulehčována. Situace se však dařila stabilizovat. Klientka byla úspěšně zaregistrována v evidenci uchazečů o zaměstnání a byl dokončen proces získání sociálních dávek.

Do dnešního dne je s klientkou usilovně pracováno formou poradenství, motivačních rozhovorů a dalších intervencí. Dá se i říci, že v tomto ohledu se sociální kurátor stylizoval do role manažera, který řídil veškerou činnost pomáhajících složek od vězeňského kaplana, přes sociální pracovníky jednotlivých zařízení až po zastupitelstvo obce, kde klientka kdysi žila. Tato činnost a maximální úsilí vedlo k relativní stabilizaci a resocializaci klientky.

PŘÍLOHA P V: KAZUISTIKA II

Klient Karel byl obviněn, že spáchal trestný čin, kdy ho státní zastupitelství vinilo z usmrcení vlastní ženy. Klient se tohoto skutku měl dle státního zastupitelství dopustit pod motivem msty za, v jeho očích, vinu matky z úmrtí jejich společného syna. Klient prošel vleklým soudem a byl několikrát umístěn do vazby a z ní zase propuštěn.

Klient nebyl zcela čestným občanem, kdy již v minulosti měl drobné prohřešky proti právním normám. Nicméně měl trvalé zaměstnání a jevil se jako pracovitý člověk. Zdálo se, že na této stránce osobnosti bude v budoucnu potřeba stavět novou osobnost. Klientovi se už ve vazbě věnoval i sociální kurátor, aby připravil klienta na možnosti následné péče. I tato činnost by měla být základním stavebním kamenem následné péče, protože již ve vazbě nebo při pobytu ve vězení je nutné navázat kontakt a klienta směřovat určitým směrem

Již v době prvotní vazby musela řešit klientka problémy u zaměstnavatele, který dal klientovi výpovědní důvod pro závažné porušení pracovních povinností. Pro dobro klienta by tento výpovědní důvod znamenal zhoršenou možnost přístupu na trh práce. Podařilo se zajistit, aby byl tento výpovědní důvod zneplatněn. Dále sociální kurátor řešil případné ubytování klienta pro případ propuštění z vazby.

Po propuštění z vazby bylo klientovi poskytováno základní poradenství, byly vyhledávány pracovní možnosti, ubytování, byly poskytovány motivační rozhovory, ale především byly realizovány kroky k hledání participujících stran k možnosti získání odškodnění za nezákonnou vazbu.

Možnosti a kontakty klienta byly omezené a tak sociální kurátor po dlouhém hledání našel advokáta, který po prostudování dal najevo souhlas se zastupováním s tím, že je reálné odškodnění vymoci. Vzhledem k tomu, že sám advokát často marodil, ocitl se klient v časové tísní a nakonec zjistil, že advokát nepodal nárok na odškodnění včas a nárok byl promlčen.

Další intervence sociálního kurátora v tomto ohledu následovala v tom směru, že musela být vyhledána možnost jak odškodné získat. Sociální kurátor tedy intervenoval u pojišťovny, kde byl advokát pojištěn a nakonec sám advokát uplatňoval škodu jim způsobenou u jeho pojišťovny. Pojišťovna klientovi peníze vyplatila.

Klient se nakonec zcela rehabilitoval, peníze použil na podnikání, trestný čin mu nikdy nebyl dokázán a jeho situace je již zcela stabilizovaná.

Tato ukázka práce sociálního kurátora v rámci následné péče ukazuje důležitost včasné pomoci, navázání kontaktu s člověkem nejen uznaným vinným, ale i s člověkem, který se ocitne ve vazbě. Dopady pro jeho společenský život jsou totiž nerozdílné od výkonu trestu. Sociální kurátor se zde ukazuje, jak už v jiném případě, jako manažer a sociální pracovník v jednom. Je důležité aktivizovat všechny instituce možné pomoci a koordinovat postup jednotlivých složek. Důležité je s člověkem pracovat systematicky, aby jeho situace byla stabilizovaná a zabránilo se tím možné recidivě a tím znemožnění resocializace jakožto i návratu zpět do běžného života.